

TRANSNACIONALNO ISTRAŽIVANJE POVIJESTI I IDENTITETA UMJETNIČKIH ZBIRKI U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI NA PRIMJERU AUKCIJA ZBIRKI STRAHL, CHORINSKY I SZAPÁRY

**DR. SC. RENATA KOMIĆ
MARN**

Institut za povijest umjetnosti *France
Stele* Znanstvenoistraživačkog centra
SAZU, Ljubljana
renata.komic@zrc-sazu.si

UVOD

Međuratno je razdoblje doba velikih promjena diljem svijeta. Raspad Austro-Ugarske na kraju Prvoga svjetskog rata doveo je do stvaranja nekoliko novih država, među kojima je bila i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, poznatija kao Kraljevina Jugoslavija – ime je službeno promijenjeno 1929. godine. Poslijeratne promjene bile su prilično radikalne za Sloveniju, najsjeverniji dio Kraljevine. Do 1918. godine bila je dio Austro-Ugarske Monarhije i obuhvaćala je unutrašnjoaustrijske nasljedne zemlje, Donju Štajersku, Kranjsku i Korušku, gdje su veliki posjedi uglavnom pripadali visokomu i nižemu plemstvu. Godine 1919. austrijsko plemstvo službeno je ukinuto kao statusna

skupina, a imovina plemića koji su živjeli na današnjemu slovenskom teritoriju ili su ondje imali neke od svojih posjeda našla se s druge strane granice i u potpuno novim okolnostima. Budući da je nova država imala zadatak stvaranja nacionalnog identiteta i uspostavljanja snažnoga gospodarstva, uvedene su strategije za oduzimanje kulturnih i drugih dobara koja su pripadala bivšim društvenim elitama. Pripadnici bivšeg plemstva doživljavani su kao stranci i uljezi i s njima se tako postupalo, dok su njihovo bogatstvo, obrazovanje i kultura smatrani prijetnjom novoj, gotovo isključivo građanskoj nacionalnoj eliti. Ubrzo nakon 1918. godine nova jugoslavenska monarhija sa srpskim kraljem pokušavala je legalizirati neposrednu konfiskaciju imovine „članova država koje su neprijateljski raspoložene prema Jugoslaviji“¹. Plan su zapravo podržavali mirovni ugovori koji su na kraju Prvoga svjetskog rata potkopavali prava vlasništva i potvrđivali ideju da se pojedinci – odnosno državljani poraženih zemalja – mogu smatrati odgovornima za rat i njegove posljedice. Međutim, upute iz Beograda, glavnoga grada nove kraljevine, nisu bile jasne, pa u međuratnom razdoblju nije usvojen odgovarajući zakon na temelju kojega bi sveukupna konfiskacija imovine bila moguća u Sloveniji.

S druge strane, bilo je na raspolaganju više mjera, koje je slovenska Narodna vlada vrlo brzo poduzela kako bi zaštitila i razvila nacionalno gospodarstvo u odnosu na strani kapital.² Već u prosincu 1918. godine vlada je usvojila tzv. *Naredbu o nadzoru tvrtki i imanja*. Svaka tvrtka čija je dobit na bilo koji način djelomično uložena u inozemstvo i svaka stranka za koju se sumnjalo da pokušava utajiti porez stavljena je pod strogu vladinu kontrolu, a

XXXI.

V Ljubljani, dne 4. januarja 1919.

Letnik I.

URADNI LIST

Narodne vlade SHS v Ljubljani.

Naredbe Narodne vlade.

232.

Naredba celokupne Narodne vlade SHS v Ljubljani o nadziranju podjetij in zemljišč.

§ 1.

Poverjenik za finance lahko dne pod nadzor vsako podjetje ali podružnico podjetja v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani, čigar dohodki se pošiljajo v celoti ali vsaj deloma v inozemstvo ali o katerem je utemeljena domneva, da se hoče na kakršenkoli način odtegniti obdavčev v tuzemstvu.

Zoper odredbo poverjenika za finance ni nobene pritožbe.

§ 2.

Za nadziranje je postavljen ob stroških in nevarnosti podjetja nadzornik, ki mora paziti na to, da se ne gospodari pri podjetju na način, ki bi bil na kvar koristim države SHS.

§ 3.

Nadzornik ima pravico:

- 1.) da zahteva pojasnila o vsem gospodarstvu;
- 2.) da vpogleduje spise in knjige podjetja ter pregleduje blagajnično stanje;
- 3.) da v imenu podjetja sprejmele od pošte vse poštne pošiljke in dopise, prihajajoče za podjetja;
- 4.) da opreveduje opravila vsake vrste, tako na primer razpolaganje z imovinskimi kosi, dajanje pojasnil in dopisovanje v posameznih opravilih itd.;
- 5.) da ukazuje, naj podjetje svoje zasebno-pravne zahtevke uveljavlja pred sodiščem;
- 6.) da ukazuje, naj se nalagajo razpoložljivi novci in vrednostni papirji pri kreditnem zavoju, ki ga je on določil;
- 7.) da preključuje prokuro ali trgovsko pooblastilo.

§ 4.

Nadzornik nima pravice, da bi zastopal podjetje pred sodiščem ali pred drugimi oblastmi.

§ 5.

Voditelj in uslužbeni podjetja se morajo, po koriti nadzornikovim odredbam in ukazom.

§ 6.

Ce-podjetje, ki je dejano pod nadzor, nima v tuzemstvu voditelja ali uslužbenca, ki bi bil upravičen, pravoveljavno zastopati podjetje na zunaj, ali če voditelj ali uslužbenec ne opravlja svojih poslov ali se ne pokori nadzornikovim odredbam in ukazom, se imenuje po predlogu nadzornikovem za podjetje poslovodja.

§ 7.

Poslovodjo imenuje za podjetja, katerih firma je vpisana v trgovinski register, trgovinsko sodišče, za druga pa zborni sodišče prve stopnje, v čigar okolišu ima podjetje svoj sedež.

Pri nadzorovanih podjetjih, ki so vpisana v trgovinski register, se uradoma v registru vpiše imenovanje poslovodje.

Ce nadzornik predlaga, mora sodišče poslovodjo zopet odsloviti.

Pri imenovanju in pri odslovlitvi se je ravnati po predpisih izvenspornega postopanja.

§ 8.

Pooblastilo za poslovodjo se razteza na vse opravke in vsa pravna dejanja, kar jih je označeno v členu 47., odstavek 1. in 2. trg. zak. Svoje posle mora opravljati s skrbnostjo dobrega trgovca.

§ 9.

Poslovodji gre povračilo gotovih izdatkov in primerna odškodnina za njegovo delo. Zneske določa sodišče, ki ga je imenovalo, zaslišavši nadzornika. Izplačuje mu jih naknadno vsak mesec podjetje. Nadzornikovim odredbam in ukazom se mora pokoriti poslovodja prav tako kakor voditelj in uslužbeni (§ 5.).

Dokler ima podjetje poslovodjo, nimajo niti drugi pooblaščenici niti voditelj in uslužbeni pravice, da bi zastopali podjetje.

Poslovodja mora pri podpisovanju pristavljati besedilu firme besedo „poslovodja“.

§ 10.

Pod nadzor dejana podjetja lahko uveljavljajo svoje zasebno-pravne zahteve pred sodiščem, toda tožbam morajo prilagati privolitev nadzornikovo za njih vlaganje.

§ 11.

Imetnik podjetja in drugi udeleženci pri podjetju morejo uveljavljati edšodninske zahteve zoper nadzornika ali zoper poslovodjo le s privolitvijo poverjenika za finance.

Ce je nadzornik ali poslovodja zanemarjal svoje dolžnosti ter s tem povzročil škodo, naj poverjenik za finance privoli v tožbo. Zoper njegovo odločbo o tem, ali privoli v tožbo ali ne, ni pritožbe.

Ako poverjenik za finance ne privoli, tudi redna pravdna pot ni dopustna.

§ 12.

Voditelja, uslužbenca in poslovodjo, ki se ne pokore nadzornikovim ukazom in odredbam, kaznuje politično oblastvo prve stopnje z globo do 1000 kron ali z zaporom do 14 dni.

§ 13.

Pričujoči predpisi se nanašajo tudi na poslojpa, posestva in zemljišča. Ce se ta denajo pod nadzor, se mora to uradoma zaznamenovati v zemljiški knjigi.

Od dne te zaznambe je za vsako odtujitev in za vsako obremenitev zemljiškoknjžnega telesa treba privolitve nadzornikove.

§ 14.

Trgovske, industrijske in denarne družbe vsake vrste (delniške družbe, zavarovalne družbe, pridobitne in gospodarske zadruge, družbe z omejeno zavezavo itd.), ki izvršujejo svoj obrat deloma ali izključno na ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, pa imajo svoj sedež izven tega ozemlja, morajo do dne 31. marca 1919. izkazati Narodni vlad SHS v Ljubljani, da so tudi za njeno ozemlje izpolnile vse pogoje, ki so jih morale izpolnjevati inozemske družbe, da so bile pripuščene k poslovanju v bivši Avstriji. (Glej cesarski ukaz z dne 29. novembra 1865., drž. zak. št. 127, o inozemskih delniških družbah, zakon z dne 29. marca 1873., drž. zak. št. 42, o inozemskih zavarovalnih družbah, zakon z dne 27. junija 1878., drž. zak. št. 63, o ogrskih družbah itd.)

Ce izvršujejo take družbe svoj obrat zgolj na ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, morajo na ukaz Narodne vlade prenesti svoj

sedež iz inozemstva na ozemlje Narodne vlade SHS v Ljubljani.

Družbam in zadrugam, ki se ne pokore navedenim naročilom Narodne vlade SHS, mora le-ta ustaviti obrat na svojem ozemlju.

§ 15.

Ta naredba stopi v veljavo z dnem razglasitve.

V Ljubljani, dne 30. decembra 1918.

Pogačnik s. r.

predsednik.

Dr. Brejc s. r. Prelat Kalan s. r. Kristan s. r.
Dr. Kukovec s. r. Dr. Pestotnik s. r.
Dr. Pogačnik s. r. Dr. Ravnihar s. r.
Inž. Remec s. r. Dr. Tavčar s. r. Dr. Triller s. r.
Dr. Verstovšek s. r.

233.

Naredba celokupne Narodne vlade SHS v Ljubljani

glede izpraznitve stanovanj v poslojpih državnih in zasebnih železnic, nadalje v fondnih poslojpih, ki jih upravljajo železniške uprave.

Stanovanja v postajnih in drugih poslojpih državnih in zasebnih železnic v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani, nadalje v vseh fondnih poslojpih v tem območju, ki jih upravljajo železniške uprave, služijo edino le službo opravljajočemu osebu in njegovim družinam.

Vsaka oseba, ki ne vrši več službe ali pa je kako drugače izgubila pravico do takega stanovanja, mora stanovanje takoj izprazniti.

Ako bi se upirala izpraznitvi, mora pristojna politična oblast izpraznitev izvesti tekom osmih dni.

Vse odredbe, ki bi jih bile take osebe eventualno že uveljavile po sodišču, izgube svojo moč z dnem razglasitve te naredbe.

V Ljubljani, dne 30. decembra 1918.

Pogačnik s. r.

predsednik.

Dr. Brejc s. r. Prelat Kalan s. r. Kristan s. r.
Dr. Kukovec s. r. Dr. Pestotnik s. r.
Dr. Pogačnik s. r. Dr. Ravnihar s. r.
Inž. Remec s. r. Dr. Tavčar s. r. Dr. Triller s. r.
Dr. Verstovšek s. r.

234.

Naredba Narodne vlade SHS v Ljubljani.

1.) Doseđanji kuratorij, direktorij, revizorij in cenzorij Kranjske deželne banke v Ljubljani so razpuščeni, to pa nevarno njih obvezam, ki bi utegnile nastati iz njih doseđanjega poslovanja.

2.) Začasno, dokler se zopet ne postavi kuratorij, oziroma dokler se ne izpremeni statut Kranjske deželne banke, je vse posle kuratorija prevzela komisija za začasno vodstvo in likvidacijo deželne uprave v Ljubljani.

3.) V direktorij Kranjske deželne banke so imenovani za člane: dr. Jure Adlešič, Melhior Čobal, dr. Oton Fettich-Frankheim, Josip Gogala in Janko Jovan.

4.) Za revizorje Kranjske deželne banke v Ljubljani so imenovani: Engelbert Franchetti, Anton Kralj, Fran Kramberger, Ivan Ogrin in Viktor Zore v Ljubljani.

V Ljubljani, dne 27. decembra 1918.

Predsednik: Pogačnik s. r.

Slika 1. „Naredba celokupne Narodne vlade SHS v Ljubljani o nadziranju podjetij in zemljišč“, Uradni list 1, br. 31, 4. siječnja 1919.

katkad i upravljanje (sl. 1). Te takozvane sekvestracije značile su da se vlasnici nisu mogli slobodno koristiti vlastitom imovinom. Za naše istraživanje važno je da je ta mjera često utjecala na privatne umjetničke zbirke koje su se smatrale prikladnima za zbirke novoosnovanih nacionalnih muzeja i galerija. Vlasnicima nije bilo dopušteno prodavati ili na bilo koji način prenositi kulturne predmete koje su posjedovali. Ipak, zakon o tom obliku prisvajanja kulturnih dobara nije usvojen, a sekvestracije su poslije napuštene. Kada je riječ o vlasnicima većih imanja, oni su bili teško pogođeni radikalnom agrarnom reformom, ali i drugim mjerama novog režima. Postojao je tzv. zgradarinski porez (porez na kvadraturu krova, čak i ako se zgradom ne koristi za stanovanje) i taj je porez uvelike pogađao vlasnike dvoraca i vlastelinskih imanja. Zbog velikih ulaganja u infrastrukturu vlasnici više nisu mogli održavati svoje nekretnine. Sve su te mjere prouzročile masovnu emigraciju viših slojeva društva, koja je trajala tijekom cijeloga međuratnog razdoblja. S druge strane, bilo je i nekih plemića i bogatih „stranaca“ koji su odlučili prihvatiti jugoslavensko državljanstvo sa svim promjenama i porezima te ostati u novoj kraljevini, kao što su to učinili, na primjer, Karl von Strahl ili grof Ferdinand Attems.³ Međutim, te je vlasnike dodatno pogodila velika gospodarska kriza krajem dvadesetih godina.

Vlasnici koji su odlučili emigrirati nisu smjeli ponijeti kulturna dobra sa sobom jer je vlada 1921. godine izdala *Uredbu o zaštiti umjetničkih djela* (sl. 2) prema kojoj je izvoz umjetničkih djela i kulturnih dobara bio moguć samo uz posebnu dozvolu vlade, a koju je odobrio glavni konzervator i povjesničar umjetnosti France

Stele (1886. – 1972.). Posljedično, vlasnici su bili prisiljeni prodati kulturna dobra prije odlaska. Oni koji su ostali, počeli su prodavati svoje stvari i obiteljsku baštinu zbog velike ekonomske krize. Tako je na javnim dražbama prodavan ogroman broj predmeta: 1930. godine samo u ljubljanskoj regiji bilo je 5300 različitih slučajeva sekvestracije i dvjesto prisilnih prodaja imovine, i to samo u devet mjeseci. Kada je riječ o aukcijama važnog namještaja dvoraca i vlastelinstava koje nas zanimaju, provedene su između 1923. i 1935. godine. Kronologija međuratnih prodaja u Sloveniji ide ruku pod ruku s osnivanjem nekih nacionalnih muzejskih ustanova i posebnih nacionalnih zbirki. Stoga su nacionalne ustanove i kulturna društva bili među najzainteresiranijim kupcima na prodajnim aukcijama, ali njihov glavni problem bili su vrlo mali proračuni, pa su na razne načine pokušavali umanjivati vrijednosti i smanjiti nabavne cijene predmeta. Ta strategija nije bila nova i općenito je bila odobrena i poticana.

U novoj državi – Kraljevini Jugoslaviji – postojalo je izrazito negativno stajalište prema inozemnomu i međunarodnomu. Osim u sekvestraciji, smanjenju cijena i ograničenju izvoza, to se može vidjeti i u recepciji umjetničkih djela. U razdoblju kada su nacionalne kulturne ustanove osnovane, ili su bile u procesu formiranja svojih stalnih zbirki, tražile su pretežno lokalnu ili slovensku umjetnost i predmete koji bi naglasili nacionalno obilježje zbirki i emancipaciju od bivše Austro-Ugarske. Dok su se za djela slovenskih, pa čak i hrvatskih umjetnika plaćale vrlo visoke (i katkad pretjerane) cijene, međunarodna umjetnost bila je podcijenjena kao nebitna za povijest slovenskog naroda, iako je bila redovno nabavljana za javne zbirke.⁴ Za

64.

V Ljubljani, dne 14. junija 1921.

Poštnina pavšalirana.

Letnik III.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

URADNI LIST

deželne vlade za Slovenijo.

Vsebina: Razpis ministra za finance o pobiranju monopolne take na predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem. — Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu umetnin. — Razglasi osrednje vlade: Razglas, da se je francoskemu in italijanskemu konzulu v Dubrovniku podelila kraljevska eksekvatura. — Razglasi deželne vlade za Slovenijo: Razglas, da se razpušča okrajna bolniška blagajna v Logatcu in se vse okoliš te blagajne priključuje okrajni bolniški blagajni v Ljubljani. Razpust društva „Freiwillige Feuerwehr in Saldenhofen“. — Razglasi raznih drugih uradov in oblastev. — Razne objave.

Razglasi osrednje vlade.

167.

Razpis ministra za finance o pobiranju monopolne take na predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem.

Z odločbo gospodarsko-finančnega komiteta ministrov z dne 13. januarja t. l. se je uvedel monopol na sladkor z dostavkom, da se ta taksa pobira tako kakor državna trošarina. Po odločbi istega komiteta z dne 21. istega meseca se mora ta taksa pobirati tudi na predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem, kakor: na bombone, čokolade itd., ki se uvažajo iz inozemstva, in po količini sladkorja, ki ga imajo ti predmeti v sebi.

Ker je ugotavljanje procentov sladkorja spojeno s težkotami, zlasti pri carinarnicah, kjer ni komičkih laboratorijev, sem po zaslusanju carinskega sveta spoznal za potrebno, da se pobiranje monopolne take razširi na predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem, analogno pobiranju državne trošarine, t. j. tako, kakor je to predpisano v členu 102. pravilnika za izvrševanje določil o državni trošarini, tem bolj, ker je stopnja državne trošarine popolnoma ista kakor za monopolno takso, dočim je tabela k členu 102. trošarinskega pravilnika izdelana po procentu sladkorja, ki ga imajo v sebi predmeti, navedeni v njej.

Zato in na podstavi člena 168. določil o državni trošarini iz finančnega zakona za leto 1920/1921. odreja carinarnicam, naj na predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem, kakor: na bombone, čokolade, sladkorno sadje, marmelado itd., ki se uvažajo iz inozemstva, pobirajo tudi monopolno takso po dejansko ugotovljeni količini sladkorja, ki ga imajo v sebi, ako bi to uvoznik izrečno zahteval. V ta namen mora carinarnica vzeti poskušajo, in sicer najmanj 200 gramov, ter jo poslati pristojnemu carinskemu laboratoriju, ki ugotovi ob stroških uvoznikov z analizo dejansko količino sladkorja. V vsakem drugem primeru se mora monopolna taksa na one predmete, izdelane iz sladkorja ali s sladkorjem, ki se uvažajo iz inozemstva, pobirati po tabeli k členu 102. trošarinskega pravilnika.

S tem se dopolnjujejo razpisi C br. 2006, 3801, 4004, 13.021, 17.919, 17.242 in 18.874 t. l.

V Beogradu, dne 28. maja 1921.;
C br. 26.295.

Minister za finance:
dr. Kosta Kumandič s. r.

Naredbe deželne vlade za Slovenijo.

168.

Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu umetnin.

Dokler se ne izda državni zakon o varstvu umetnin, se odreja z odobritvijo ministra za prosveto, izrečeno z razpisom z dne 19. marca 1921., U. št. 600:

§ 1.

Vsi predmeti zgodovinskega, umetniškega, ali drugega kulturnega pomena, ki so v območju de-

želne vlade za Slovenijo, najsi so lastnina zasebnikov ali javnih zavodov in korporacij, ustanov, društev itd., se stavljajo pod varstvo deželne vlade za Slovenijo, poverjenstva za uk in bogočastje.

§ 2.

Predmetom, označenim v § 1., se prištevajo posebno: starine (antikvitete), slike, miniature, risbe in grafična dela, kipi, reliefi, svetinje (kolajne, medalje), star kovani denar, gobelini in drugi izdelki umetne obrti, arheološki in prazgodovinski predmeti, stari rokopisi itd.

§ 3.

Zgoraj navedeni predmeti se smejo z ozemlja Slovenije izvažati le s privolitvijo deželne vlade za Slovenijo, poverjenstva za uk in bogočastje.

§ 4.

Javne korporacije in društva, javni zavodi, ustanove itd. smejo take jim lastne predmete prodati ali na kakršenkoli način odsvojiti le s privolitvijo deželne vlade za Slovenijo, poverjenstva za uk in bogočastje.

Vsaka odsvojitev in prisvojitve, ki se zgodi brez take privolitve, je neveljavna.

§ 5.

Ta naredba se ne nanaša na dela še živčih in tistih umrlih umetnikov, ki od njih smrti še ni poteklo 20 let.

§ 6.

Prestopke izvozne prepovedi (§ 3.) kaznujejo politična okrajna oblastva z denarno globo do 20.000 kron ali z zaporom do šestih mesecev. Z zakonito kaznijo se tudi vedno izreče, da zapade predmet kaznivskega dejanja v prid državi.

Tistega, ki namenoma prestopi prepoved odsvojitve ali prisvojitve, navedeno v § 4., ali ki se pozneje vedoma okorišča iz prepovedanega dejanja, kaznuje politično okrajno oblastvo z denarno globo do dvakratne vrednosti predmeta ali zanj doseženega izkupila ali pa z zaporom do treh mesecev.

Tudi se sme izreči, da so odsvojeni predmeti zapadli v prid državi.

V Ljubljani, dne 28. marca 1921.

Dr. Baltič s. r., predsednik.

Dr. Ravnihar s. r.

Ribnikar s. r.

Razglasi osrednje vlade.

Razglas, da se je francoskemu konzulu v Dubrovniku podelila kraljevska eksekvatura.

Kabinet gospoda ministra za finance je z dopisom z dne 23. t. m., št. 3516, priobčil podpisani direktiji to-le:

«Ministrstvu za zunanje zadeve je čast, obvestiti to ministrstvo, da je bila dne 1. marca t. l. gospodu Albertu Henrietu, konzulu francoske republike v Dubrovniku, podeljena kraljevska eksekvatura.

Ministrstvu za zunanje zadeve je čast, to priobčiti temu ministrstvu v znanje in ravnanje s prošnjo, naj se o tem obvestijo pristojna podrejena oblastva.

da gospoda Henrieta uslužno podpirajo pri izvrševanju njegove službe».

To se razglša carinarnici v znanje in ravnanje.

Iz pisarne generalne direktije carin v Beogradu,
dne 31. maja 1921.; C br. 35.181.

Razglas, da se je italijanskemu konzulu v Dubrovniku podelila kraljevska eksekvatura.

Ministrstvo za zunanje zadeve je z dopisom z dne 17. t. m., K T br. 8905, priobčilo podpisani direktiji to-le:

«Ministrstvu za zunanje zadeve je čast, obvestiti to ministrstvo, da je bila dne 9. t. m. gospodu Emiliju Manfrediju, italijanskemu konzulu v Dubrovniku, podeljena kraljevska eksekvatura.

Ministrstvu za zunanje zadeve je čast, to priobčiti temu ministrstvu v znanje in ravnanje s prošnjo, naj se o tem obvestijo pristojna podrejena oblastva, da gospoda Manfredija uslužno podpirajo pri izvrševanju njegove službe».

To se razglša carinarnici v znanje in ravnanje.

Iz pisarne generalne direktije carin v Beogradu,
dne 31. maja 1921.; C br. 34.586.

Razglasi deželne vlade za Slovenijo.

Opr. št. IV 8993/21.

Razglas.

Na podstavi člena V. uredbе o začasnih ureditvah bolniškega zavarovanja delavcev na bivšem avstrijskem ozemlju Srbov, Hrvatov in Slovencev z dne 11. oktobra 1920, št. 407 Ur. l., se zaradi centralizacije vsega bolniškega zavarovanja v Sloveniji razpušča okrajna bolniška blagajna v Logatcu in se vse okoliš te blagajne priključuje okrajni bolniški blagajni v Ljubljani, ki ustanovi v Logatcu svojo posebno poslovalnico.

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani prevzame vse pravice in obveznosti razpuščene okrajne bolniške blagajne v Logatcu ter začne dne 1. julija 1921. redno poslovati.

V Ljubljani, dne 9. junija 1921.

Deželna vlada za Slovenijo.

Poverjenstvo za socialno skrbstvo.

Poverjenik: Ribnikar s. r.

Št. 5527/pr.—1921.

Razpust društva.

Društvo «Freiwillige Feuerwehr in Saldenhofen» (Vuzenica) se razpušča iz državnih interesov.

V Ljubljani, dne 4. junija 1921.

Predsedstvo poverjenstva za notranje zadeve.

Za vodjo poverjenstva: Kremenšek s. r.

Razglasi drugih uradov in oblastev.

Št. 921/17—1920.

938

Razglas.

Tobačna zaloga v Metirju (davnici okoliš gornjegrajski), spojena z založno trafiko, se s tem vnovič razpisuje v oddajo po javnem natetaju.

Slika 2., Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu umetnin, Uradni list 3, br. 64, 14. lipnja 1921.

povijest zbirke i kolekcionarstva iznimno je važno da je takav odnos prema (stranoj) umjetničkoj baštini, zajedno s brojnim prodajama, doveo do zasićenja domaćeg tržišta umjetnina i neodgovarajućeg vrednovanja. U upravljanju i manipulaciji tržištem umjetnina sudjelovali su i predstavnici nacionalnih kulturnih ustanova i raznih kulturno-povijesnih društava, koji su mogli obogatiti javne zbirke kupnjom pod posebnim i naročito povoljnim uvjetima. To je bio jedan od mehanizama tzv. prividne nacionalizacije privatnog vlasništva, koja je provedena u Jugoslaviji u međuratnom razdoblju.⁵ Kakve su bile njezine posljedice i koliko se dragocjenosti moglo kupiti za malo novca, možemo zaključiti na temelju dosadašnjih istraživanja. Neke važne aristokratske zbirke raspršile su se na sve strane današnjeg teritorija Slovenije, a tragovi su vrijednih umjetnina i antikviteta izgubljeni. No, dio zbirke prenesen je i u druge dijelove Kraljevine, pretežno u Zagreb i današnju Hrvatsku, jednostavno zato što je među kupcima bilo i trgovaca i kolekcionara iz Hrvatske koji su uglavnom bili spremni platiti više od lokalnog stanovništva. Pripremna istraživanja pokazuju da je međuratno tržište umjetnina u Zagrebu, pa i u Hrvatskoj općenito, bilo zapravo bolje organizirano nego u Sloveniji.

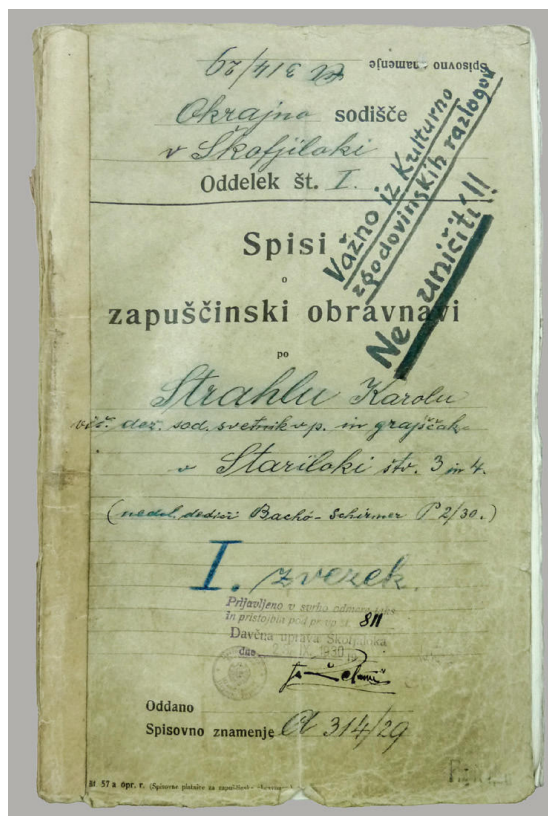
Unatoč masi predmeta koji su preplavili tržište nakon sredine dvadesetih godina 20. stoljeća, u Sloveniji nije bilo aukcijskih kuća ili većih trgovaca umjetninama. Dobrovoljne prodaje, kao i prisilne prodaje, nadzirali su i provodili regionalni sudovi. Javni bilježnik ili zakonski povjerenik imovine bio je zadužen za detaljnu dokumentaciju o stanju imovine i samim prodajama. Za javnog bilježnika taj je zadatak bio samo dio zakonske obveze, dio posla.

Nije bio stručnjak za umjetnost ili starine, već je djelovao kao pravni državni službenik. Posljedično, svaki voditelj prodaje surađivao je s javnim ustanovama, kulturnim društvima i uredom za zaštitu baštine. Ne samo da ih je unaprijed obavještavao već su stručnjaci iz tih ustanova zapravo bili zaduženi za određivanje cijena i na kraju su odabirali predmete koji će se nabaviti za muzeje, arhive i knjižnice. Nakon što bi stručnjaci završili s procjenom, izrađivali su se i tiskali prodajni katalozi. Bilježnik je objavio obavijest o prodaji u lokalnim i drugim novinama i javno je proglasio na glavnome gradskom trgu, obično ispred crkve. To je bila tradicija, ali i način informiranja onih koji nisu čitali novine. U mnogim se slučajevima, naime, na tim prodajnim aukcijama prodavalo sve, od plahti i donjeg rublja do slika, srebrnine, biljaka, stoke i kočija. Kupci i znatiželjnici mogli su pogledati predmete nekoliko dana prije prodaje. Prodaja se provodila na licu mjesta i trajala je dani-ma, katkad čak i mjesecima. Bilježnik je obično imao samo jednog pomoćnika, a nadmetanje, ako ga je bilo, održavalo se u unutrašnjem dvorištu ili katkad u velikoj dvorani dotične rezidencije.

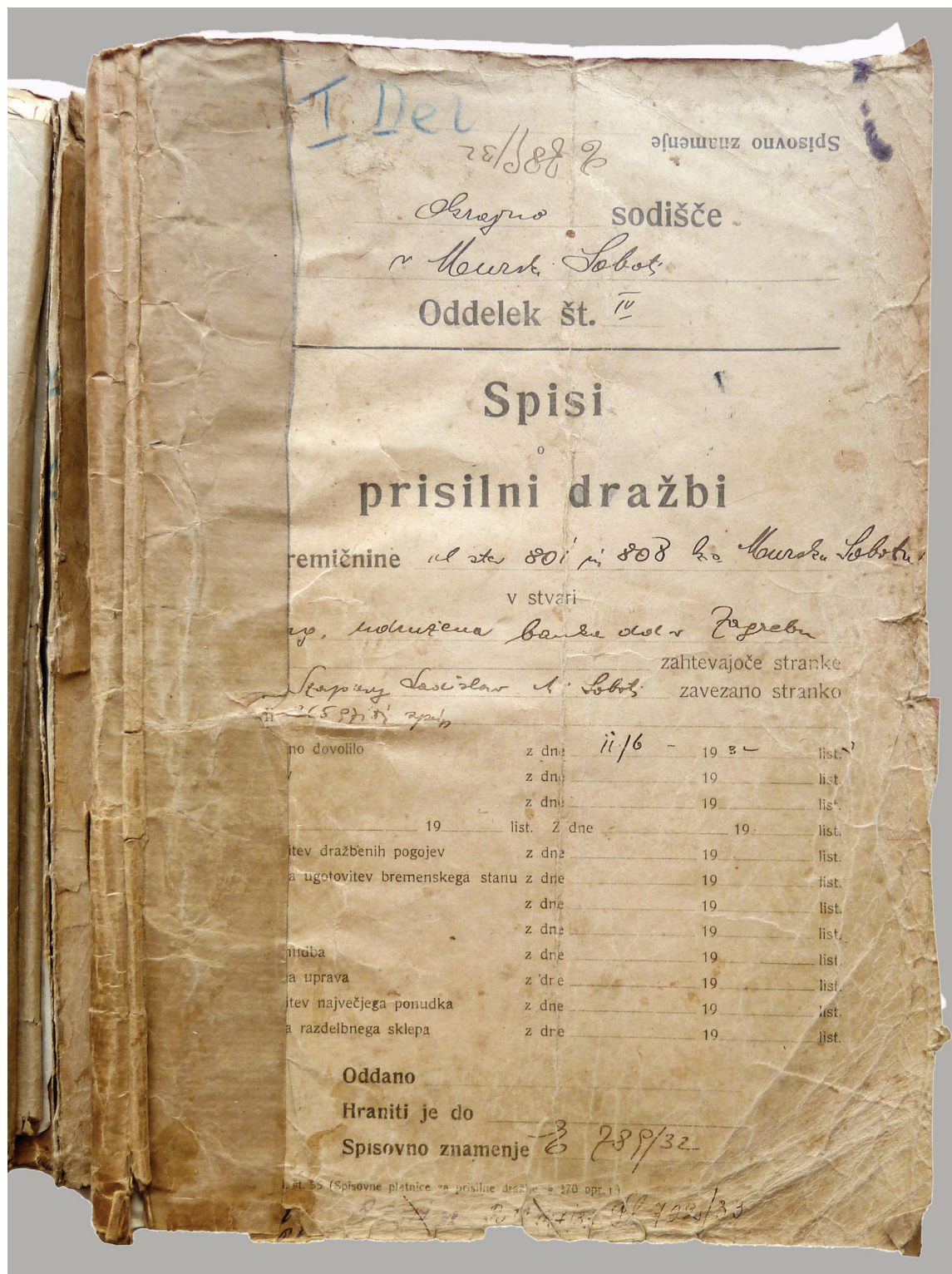
Zapisnici o aukcijama i prodajni katalozi ključni su izvori za proučavanje zbirke i kolekcionarstva između dva rata. Sudska evidencija o prodaji izvrstan je arhivski izvor za istraživanje provenijencije jer se među tim dokumentima katkad nalaze zapisi o prodaji s referencijama na kupce i konačne cijene (sl. 3 i 4). Prodajni katalozi zapravo su jednostavni inventari namještaja stambenog prostora i jedan su od najvrednijih izvora za istraživanje provenijencije jer se bez njih ne mogu čitati zapisnici o prodaji. U katalogu prodaje u dvorcu Murska Sobota nalazi se više od

dvije tisuće predmeta, u katalogu prodaje dvorca Stara Loka 2600. U oba slučaja katalog je stajao dvadeset dinara, što je u to vrijeme bila cijena deset litara mlijeka. Predmeti ponuđeni na prodaju navedeni su po prostorima i opisani dovoljno detaljno da privuku pozornost zainteresiranih, a naznačena je i njihova cijena. Sami predmeti dobili su obično male etikete sa svojim kataloškim brojevima (sl. 5). Prodajni katalogi rijetko su tiskani u obliku knjižice, kao što je to primjer u Murskoj Soboti i Gornjoj Radgoni (sl. 6 i 7). U većini slučajeva kupci su imali samo veći ili manji broj otkucanih, kopiranih stranica, kao na primjer za zbirke u Staroj Loki (sl. 8), Ormožu ili Pukštajnu kod Dravograda. Iz prodajnih kataloga možemo utvrditi strukturu zbirke, raspored predmeta u prostorima i njihovu vrijednost, zbog čega se po važnosti za istraživanje mogu usporediti s ostavinskim inventarima, kojima smo se u Sloveniji počeli koristiti kao izvorom istraživanja prije tridesetak godina. Tijekom same dražbe izrađivani su zapisnici koji se, iako sadržavaju oskudne podatke o predmetima, mogu savjetovati za detaljniji zapis, s obzirom na to da je naveden i broj prodajnog kataloga. Zapisnici nam govore kada i za koliko je svaki predmet prodan, ali najvažnije je da bilježe i imena kupaca. Aukcijski zapisnici po važnosti se mogu usporediti s tzv. anotiranim aukcijskim katalogima. Nažalost, domaći aukcijski zapisnici slabije su očuvani od prodajnih kataloga, jer nisu kopirani, a sudski spisi o međuratnim dražbama uglavnom su škartirani ili izgubljeni. Informacije iz oba izvora mogu se, međutim, vrlo dobro dopuniti terenskim bilješkama Francea Stelea koje se čuvaju u Znanstvenoistraživačkom centru Slovenske akademije znanosti i umjetnosti,

u Institutu za povijest umjetnosti *France Stele* (slov. Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU), a čije su (tipkane) kopije dostupne i u INDOK centru (slov. Informacijsko-dokumentacijski center za dediščino) u Ljubljani i na Europeani, kao i na mrežnim stranicama Instituta. France Stele prije svake je prodaje pregledao umjetničku zbirku, odabrao predmete koji bi bili prikladni za muzej, detaljno ih opisao i često fotografirao.⁶ Posljedično, proučavanjem zapisa o prodaji i drugih relevantnih izvora, moguće je dobiti mnoštvo informacija koje omogućuju prikladniju procjenu i identifikaciju kupljenih predmeta.

Slika 3. Prva stranica ostavinskog spisa viteza Karla pl. Strahla (1850. – 1929.), Povijesni arhiv Ljubljane, Jedinica u Škofjoj Loki. Izvor: Znanstvenoistraživački centar SAZU, Institut za povijest umjetnosti France Stele (dalje: ZRC SAZU, UIFS); fotografirala Renata Komić Marn.

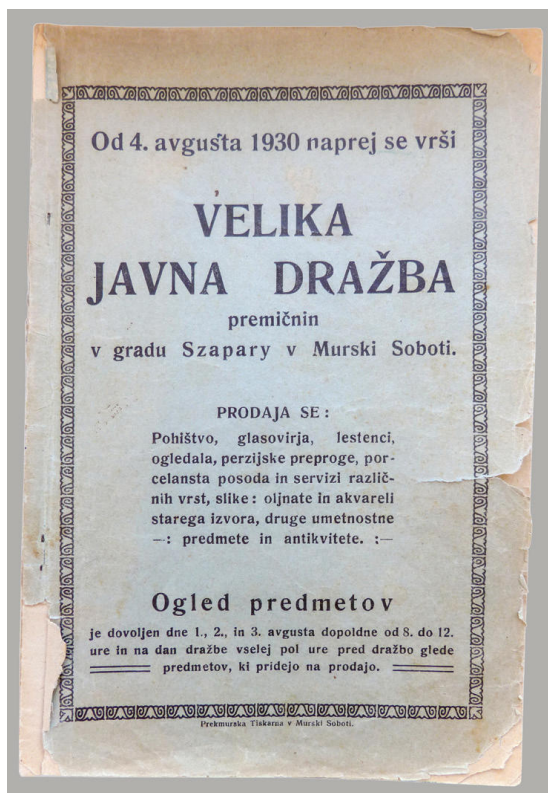

Slika 4. Prva stranica spisa o prisilnoj dražbi imovine Ladislava Szapáryja (1864. – 1939.), Pokrajinski arhiv Maribor. Izvor: ZRC SAZU, UIFS; fotografirala Renata Komić Marn.

Slika 5. Dvorac Pukštajn (Bukovje), skulptura sv. Jurja iz zbirke baruna Ivana Karla Kometera s kataloškim brojem na naljepnici, 1932. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

Kojim se još izvorima koristimo? Dnevne novine koje su pratile i komentirale dražbe između ratova i krajem 19. stoljeća vrlo su korisne. Korespondencija uključenih protagonista također je izvrstan izvor i može se pronaći u sudskim spisima, INDOK centru, muzejskim arhivima i osobnim arhivima kupaca i drugih sudionika. Naravno, u istraživanju provenijencije koristi se i drugim izvorima, poput inventara iz 17. i 18. stoljeća, raznih drugih inventara i opisa, obiteljskih i lokalnih kronika, literature, memoara itd. Tu veliku količinu podataka potrebno je strukturirati. Nakon analize arhivskih izvora podatke je potrebno sastaviti i povezati, a za analizu moramo imati sve relevantne podatke za jedan predmet na

Slika 6. Naslovna stranica kataloga za dražbu imovine grofa Ladislava Szapáryja u dvorcu Murska Sobota, 1930. Izvor: ZRC SAZU, UIFS; fotografirala Renata Komić Marn.

istome mjestu. Da bismo se tim podacima mogli koristiti za istraživanje, sve popise, inventare i zapisnike te druge izvore treba prepisati i međusobno usporediti, pokušavajući povezati pojedinačne zapise kako bismo dobili što više informacija iz svih izvora. Dakako, unose je potrebno pravilno povezati, što nije uvijek lako. Akumulacija podataka u digitalnom obliku u prvom redu omogućuje pretraživanje, ali prije svega objedinjuje sve dostupne informacije o predmetima. No, tu počinje pravi posao jer nas zanima daljnja sudbina prodanih predmeta. Dok je početna točka za istraživanje ime kupca, mnogo ovisi i o tome koliko dobro poznajemo muzejske i galerijske fondove, privatne zbirke i povijest tržišta umjetnina.

Montag, den 28. Oktober 1929
und
Dienstag, den 29. Oktober 1929
ab 10 Uhr vormittags

SONDER AUKTION

im Schlosse GORNJA
RADGONA von Einrich-
tungs-Gegenständen aus
dem ehemals Gräfllich
Chorinsky'schen
Familienbesitze.

Möbllar, Bösendorferflügel
Spinett, Luster, Spiegel
Perserteppiche, Porzellane
verschiedener Marken
Gemälde und Aquarelle
Kunstgewerbe, Antiqui-
täten, Nippes und Varla.

BESICHTIGUNG
von Donnerstag, den 24. Oktober bis inklusive Sonntag,
den 27. Oktober i. J. in der Zeit von 9-12 u. 14-17 Uhr.

Auktionseinteilung:
Montag, den 28. Oktober 1929, Post Nr. 1-300
Dienstag, den 29. Oktober 1929, Post Nr. 301-609

Slika 7. Kopija naslovne stranice kataloga za dražbu imovine grofa Karla Chorinskoga u dvorcu Gornja Radgona, 1929. Izvor: ZRC SAZU, UIFS; fotografirala Renata Komić Marn.

ZBIRKA STRAHL (STARA LOKA)

Strahlova zbirka bila je privatna zbirka slika i umjetničkog obrta koju je intenzivno stvarao vitez Edvard pl. Strahl (1817. – 1884.) u svojem dvorcu u Staroj Loki pokraj Škofje Loke (sl. 9) uz pomoć sina, viteza Karla pl. Strahla (1850. – 1929.), i njihovih pomoćnika.⁷ Godine 1930., nedugo nakon smrti Karla Strahla, rasprodana je, ali je posljednji vlasnik posebnom odredbom u svojoj oporuci trima slovenskim ustanovama – Narodnoj galeriji, Narodnomu muzeju i Etnografskomu muzeju – omogućio odabir i povlaštenu

2.

24. Nadangelj Mihael, neznani slikar 18. stol. olje na platnu v okviru, 170 X 212	500.- Din
<u>Male stopnjice:</u>	
25. Sv. Elije neso v nebesa, neznani slikar, 18. stol. olje na platnu, 170 X 212, iz St. loškega grada	500.- Din
26. Sv. Magdalena, neznani slikar 18. stol. olje na platnu, 167 X 110, iz cerkve v Crngrobu	600.- "
<u>Predoba v kuhinji:</u>	
27. Rop Sabink, delo neznane ital. slikarja, olje na platnu v lepem okviru, 130 X 191	2.000.- Din
<u>Vrtnarijeva soba v pritličju:</u>	
28. Abraham daruje Isaka, Marija baronica Pottonegg, oljna slika brez okvira	50.- Din
29. Morska obala s gorovjem, olje, brez okvira, 26 X 44	5.- "
30. Marija z detetom, neznani slikar, 16, ali zač. 17. stol. olje brez okvira	150.- "
31. Marija s knjigo, neznani slikar 18. stol. platno v okviru, 75 X 51	250.- "
32. Sv. družina, neznani slikar, olje brez okvira, platno 92 X 82	100.- "
33. Sv. Terezija, kranjska šola, olje v okviru, 82 X 66	20.- "
34. Votivna slika: Kronanje Marije, Sv. Andrej in kletec viteza, olje v okviru, 62 X 46	10.- "
35. Kavalir in dama, neznani diletant, olje na platnu brez okvira, 40 X 26, najdišče Crngrob pri mežnarju	10.- "
36. Mati dobrega sveta, oljna slika na platnu v okviru, 30 X 38	60.- "
37. Marija na zemeljski krogli, neznani slikar, olje na platnu, 110 X 68	100.- "
<u>Velike stopnjice:</u>	
38. Pokrajina s pastirjem in ovčami, neznani ital. slikar, platno v okviru, 78 X 92	150.- Din
39. kakor st. 38	150.- "
<u>Hodnik I. nadstropje:</u>	
40. Arkadija, neznani slikar, olje na platnu v okviru, italijansko delo 123 X 95,	800.- Din
41. Doprsni portret dame, empire, pastel pod steklom v okviru, 40 X 50	100.- "
42. H. Gaul: Doklica nese travo, oljna slika na lesu v okviru, 47 X 34, sign. N. Gaul 1863	600.- "

Slika 8. Druga stranica kataloga za dražbu imovine viteza Karla pl. Strahla u dvorcu Stara Loka 1930., Povijesni arhiv Ljubljane, Jedinica u Škofjoj Loki. Izvor: ZRC SAZU, UIFS; fotografirala Renata Komić Marn.

kupnju predmeta iz zbirke po sniženim početnim cijenama, što se održalo u veljači 1930. godine iza zatvorenih vrata.⁸ Do prije nekoliko godina vrlo se malo znalo o javnoj prodaji slika i pokretnina iz njegove ostavštine, koja se održala u svibnju i lipnju iste godine. Sudski zapisnik o dražbi Strahlove ostavštine, koji se danas čuva u jedinici Povijesnog arhiva Ljubljane u Škofjoj Loki, neprocjenjiv je izvor podataka o kupcima pojedinačnih slika, namještaja i drugih predmeta, a pruža i uvid u strukturu intelektualne i poduzetničke elite iz čijih su redova proizišli najvažniji kolekcionari i vlasnici umjetnina i antikviteta između dva svjet-

Slika 9. Dvorac Stara Loka, pogled u hodnik na drugom katu s dijelom zbirke viteza Karla pl. Strahla, 1929. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

ska rata.⁹ Osim toga, jedan je od rijetkih sačuvanih aukcijskih zapisnika jedne od važnijih rasprodaja inventara dvoraca iz tog razdoblja, što njegovu važnost čini još većom. Na temelju opisa prodaje možemo steći i okvirnu predodžbu o tome kako su se u to vrijeme provodile druge dražbe inventara dvoraca u našoj zemlji.

Osim dražbenog zapisnika uvid u događaje prije, tijekom i nakon dražbe možemo dobiti i iz dokumenata koji su sačuvani u osobnoj mapi javnog bilježnika Števe Šinka.¹⁰ Iz pisama brojnih zainteresiranih koji su pisali bilježniku iz Dravske banovine, kao i iz Zagreba, Beograda i Beča, vidljivo je da je vladalo veliko zanimanje za Strahlovu ostavštinu, posebno za umjetnička djela. Neki su se jako žurili i javljali

bilježničkom uredu mnogo prije nego što je dražba bila objavljena.¹¹ Primjerice, odvjetnik Ivo Benkovič iz Ljubljane, koji je ubrzo nakon Nove godine 1930. želio znati hoće li se Strahlova umjetnička djela uopće prodavati i komu bi se trebao obratiti u tom pogledu,¹² ili privatni kolekcionar, inženjer Josef Kuderna, koji je svoju zbirku crteža i gravira čuvao u Palffyjevoj palači u Beču (Wallnerstrasse 6a) i uglavnom se zanimao za slike i gravire.¹³ Vijest o prodaji stigla je i do bečkog trgovca umjetninama Eugena Primavesija (Wiedner Hauptstrasse 45), koji se radi informacija prvo javio nećaku Karla Strahla, vitezu Hugu pl. Vestenecku, a zatim telegramom i javnom bilježniku.¹⁴ Hugo Schwoerer (Spiegelgasse 19) za dražbu je saznao od

poznanika.¹⁵ Neki, poput dr. Antona pl. Schoeppla iz Šentjerneja u Dolenjskoj ili Adolfa Mladića, umirovljenog kapetana bojnog broda iz Dubrovnika, naručili su kopiju prodajnog kataloga, koju su morali platiti dvadeset dinara,¹⁶ dok su drugi već imali katalog i bili su zainteresirani za pojedinačne skupine predmeta. Sačuvana pisma pokazuju najveću potražnju za namještajem. Sljedeći zainteresirani bili su odvjetnik Milutin Tićak iz Vukovara, ravnatelj Strossmayerove galerije starih majstora u Zagrebu Artur Schneider, Hubert Souvan iz Ljubljane i neimenovani kupac iz Beograda, kojega je u pismu zastupao bivši ravnatelj Ljubljanskoga Narodnog muzeja Josip Mantuani (1860. – 1933.), tadašnji šef odjela za Sloveniju i Dalmaciju u Ministarstvu pravosuđa u Beogradu.¹⁷ Dr. Kaiser se u ime svoje supruge raspitivao za porculan, dok je Ignac Felix iz Zagreba želio kupiti srebrni pribor.¹⁸ Studijska knjižnica u Mariboru najavila je kupnju nekih knjiga, kao i ravnatelj Državne knjižnice u Ljubljani Janko Šlebinger te gimnazijski profesor Ivan Škerlj.¹⁹ O svojem dolasku na aukciju i zanimanju za određene predmete Šinka su pismeno obavijestili i inženjer Aleksander Hanhart iz Zagreba, supruga vlasnika dvorca Ribnica Olga Kosler Rudež te glavni tajnik Ljubljanske burze Marij Dobrila.²⁰ Karl Strahl je već u jednoj od svojih starijih oporuka razmatrao mogućnosti dražbe, napisavši: „[...] ne preostaje ništa drugo nego prodati cijelu moju imovinu, pokretnu i nepokretnu, te prihod raspodijeliti među nasljednicima.“²¹ Prije prodaje bilo je potrebno odabrati slike i predmete koje je darovao, odabrati i procijeniti vrijednost umjetničkih djela za galeriju i oba muzeja te procijeniti vrijednost preostale pokretne i nepokretne imovine. Posljednjeg dana

procjene odabranih predmeta za ustanove sud je najavio početak procjene preostale pokretnine iz ostavštine za 27. veljače 1930. godine.²² Odabrani procjenitelji, slikar Matej Sternen (1870. – 1949.) i ravnatelj Narodne galerije Ivan Zorman (1889. – 1969.), zatim su do 4. travnja procijenili vrijednost predmeta.²³ Procjena, koja je trajala dvadeset dana, provedena je po skupinama: A) slike i okviri bez slika, B) skulpture, C) razno, D) namještaj, E) kuhinjsko posuđe i slično, F) stakleno posuđe i porculan, G) knjige, dokumenti i novine, H) lampe, I) tkanine i rublje.²⁴ Svaki je predmet bio označen listićem s oznakom skupine kojoj pripada i njegovim rednim brojem u zapisniku.²⁵

Kako je i najavljeno, 12. svibnja 1930. godine u dvorištu dvorca Stara Loka započela je javna dražba pokretnina iz ostavštine Karla Strahla, „osim ako oporučitelj nije drukčije raspolagao njima“²⁶. Za provedbu su bili odgovorni bilježnik Šink kao sudski povjerenik i sudski službenik Franc Ankele kao najavljiivač. Šink je prvo pročitao uvjete dražbe, a zatim je podsjetio sve prisutne da je popis navedenih uvjeta istaknut na nekoliko mjesta u dvorištu dvorca. Vrijedi napomenuti da tu nije bila riječ o klasičnoj dražbi umjetnina i drugih predmeta, kakve su poznate iz aukcijskih kuća.²⁷ Iz zapisnika se vidi da predmeti nisu prodavani redom i da vjerojatno nisu svi doneseni u dvorište u kojemu se održavala dražba. Čini se da su kupci unaprijed odabrali predmete koje su željeli kupiti, a sama dražba održala se samo ako je više kupaca bilo zainteresirano za isti predmet. Važne informacije mogu se pronaći u Šinkovu pismu odvjetniku Ivanu Fermevcu, koji je zastupao nasljednike, u kojemu se bilježnik žali da su neki predmeti ukradeni, smatrajući da je zbog tako velikog broja

pokretnina, posebno slika i namještaja, predmete trebalo pokazati kupcima kako bi se pobudilo njihovo zanimanje, ali da se „nažalost, tijekom ovog pokazivanja, u više navrata dogodilo da su nepošteni ljudi iskoristili priliku i ukrali pojedinačne predmete“²⁸. Dodaje da su neki predmeti nestali tijekom razgledavanja posljednje nedjelje prije početka dražbe, a neki tijekom same dražbe, kada je i sam bio u dvorištu na blagajni i kada su se na dražbu donosile razne slike.²⁹ Iz tih riječi možemo zaključiti da su zainteresirani kupci razgledavali predmete u pojedinim prostorijama dvorca, zapisivali brojeve, a zatim svoj odabir prijavljivali aukcionaru ili mu donosili popis. U Šinkovoj ostavštini sačuvan je primjer takvog popisa koji je, sudeći po rukopisu, sastavio Mantuani. Čini se, međutim, da su kupljeni predmeti kupcima isporučeni u srpnju i kolovožu, što znači da su u dvorcu ostali još neko vrijeme nakon aukcije.³⁰

Među brojnim posjetiteljima koji su se odlučili za kupnju tijekom više od mjesec dana trajanja aukcije većina je bila iz Ljubljane. Zahvaljujući oko pedeset ljubljanskih kupaca koji su na aukciji kupili najviše slika, kao i nešto namještaja te nekoliko komada posuđa i ukrasnih predmeta, mnogi tragovi slika i predmeta vode do glavnoga grada Dravske banovine.

No, znatan dio slika, kao i namještaja, prenesen je u Savsku banovinu, posebno u Zagreb. Dio tih slika i predmeta prodao je ili poklonio Karl Strahl prije svoje smrti. Strahl je, naime, u 1928. i 1929. godini prodao najmanje 43 slike, uglavnom one koje su kupljene u Grazu.³¹ Prodane slike označio je riječju *verkauft* u jednom od svojih kataloga i to je gotovo jedini podatak o njihovoj sudbini jer uglavnom nije bilježio imena kupaca ni datume prodaje.

Samo je za četiri slike napisao da ih je prodao u prosincu 1928. godine.³² Možda je kupac tih slika bio zagrebački trgovac Silbernagel, koji se dvaput spominje u pismima povezanima sa zbirkom, a o kojemu je Strahl napisao da više nikada neće dobiti „ni najmanje stvari“³³. Kupac je očito bio ljubitelj talijanskog slikarstva 17. i 18. stoljeća, ali ni za jednu od slika nije sačuvan precizniji trag. Pravni povjesničar Janko Polec u Karlovoj je knjizi troškova otkrio nešto više podataka za još 32 prodane slike – kupio ih je zagrebački antikvar Senečić.³⁴ Dugo smo znali samo prezime trgovca, ali u Šinkovoj ostavštini sačuvana je posjetnica iz koje se vidi da je bila riječ o Stanku Senečiću, antikvaru koji se uglavnom bavio preprodajom starih majstora („Galerija starih uljenih slika i umjetnina (antikviteti) / Zagreb / Nova ves“). Datumi prodaja koje je Strahl zabilježio podudaraju se s nekoliko sačuvanih pisama u njegovoj korespondenciji. Senečić je bio u kontaktu sa Strahlom od veljače 1929. godine, a prva dokumentirana kupnja slika dogodila se u ožujku 1929., kada je Senečić kupio trinaest slika nepoznatih tema i dvije kopije – jednu Veronesea i drugu Rubensa – za ukupno 9000 dinara.³⁵ Sljedećeg mjeseca kupio je još deset slika za 8000 dinara.³⁶ Za mjesec svibanj Karl se više nije sjećao iznosa koji mu je Senečić platio za slike koje je prodao, a početkom kolovoza antikvar je kupio još sedam slika za 6500 dinara.³⁷ Na temelju navedenih podataka možemo identificirati Stanka Senečića kao antikvara *Levačića* iz Zagreba, o kojemu je Karl pisao Franceu Steleu u srpnju 1929. godine.³⁸ Iznos od 20 000 dinara, koji je primio od *Levačića* do početka srpnja 1929. godine, podudara se s podacima u knjizi troškova, a *lapsus calami* 79-go-

Slika 10. Nepoznati slikar, Johann Adam barun von Engelshaus, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, inv. oznaka MUO 14899

dišnjega starološkog vlastelina mogla je prouzročiti srodnost prezimena Senečić s latinskom riječju *sinistra*. Od devet slika prodanih Senečiću, čiji su nazivi navedeni u knjizi troškova, dosad su identificirane samo dvije, i to portreti bračnog para Engelshaus, koji se čuvaju u zagrebačkome Muzeju za umjetnost i obrt (sl. 10 i 11).³⁹ Međutim, isti Muzej čuva još tri slike iz Strahlove zbirke. U spomenutom pismu Steleu Strahl je napisao da je *Sv. Josipa s Malim Isusom* (sl. 12)⁴⁰ kupio *Levačić*, dok se za ostale dvije slike zna samo da su prodane prije njegove smrti u prosincu 1929. godine. Slike su u Muzej dospjele na razne načine: Metzingerovu oltarnu sliku Muzeju je 23. ožujka 1931. godine prodao sam Stanko Senečić; sliku *Sedam dobrih djela*, koja se nakon Drugoga svjetskog rata nalazila u vlasništvu Artura Polića u Zagrebu, Muzej je kupio 7. prosinca 1948. u konsignacijskoj trgovini Zvijezda (za 25 000 dinara); portreti bračnog para Engelshaus, za koje pouzdano znamo da ih je kupio Senečić, nabavljeni su u nepoznato vrijeme iz privatne zbirke dr. Milana Marića u Zagrebu; a Muzej nema podatke o podrijetlu slike koja nosi naziv *Djeca s pticama* i koja je bila u 18. stoljeću dio zbirke baruna Erberga u dvorcu Stara Loka.⁴¹

Sudeći po Senečićevu uspjehu u kupnji kod Strahla i njegovu ukusu za stare majstore, rekli bismo da je bio vrlo vješt trgovac. Podatci o prethodnim vlasnicima nekih slika u zagrebačkome Muzeju za umjetnost i obrt upućuju na to da je imao vrlo široku mrežu kupaca. S druge strane, treba naglasiti da je Senečić bio i strastveni kolekcionar umjetničke baštine. Godine 1939. bio je prvi suradnik kanonika dr. Kamila Dočkala u prikupljanju predmeta za Dijecezanski muzej u Zagrebu.⁴² Čini

se da je u to vrijeme još uvijek skupljao u Sloveniji, s obzirom na to da je jedan od oltarnih jastuka koje je donirao Muzeju potjecao iz župne crkve u Šenčuru pokraj Kranja.⁴³ Senečić je i nakon Drugoga svjetskog rata bio aktivan. Kako navodi Ljerka Dulibić, Strossmayerova galerija starih majstora otkupila je od Senečića 1952. godine mrtvu prirodu koja je do 1999. godine pogrešno bila pripisivana nizozemskom slikaru Juriaenu van Streecku iako je, što je utvrdila Klara Garas, riječ o talijanskom slikaru podrijetlom s Malte, zvanomu *Il Maltese*.⁴⁴

Vratimo se na aukciju Strahlove ostavštine 1930. godine, kojoj Senečić nije prisustvovao, što je zapravo i razumljivo s obzirom na to da je slovenska (stručna) javnost bila uvjerena da je on iskoristio i prevario starog Strahla. Jedinu trgovac antikvitetima iz Zagreba koji je prisustvovao aukciji bio je Mirko Žugec. Njegova posjetnica također je u Šinkovoj ostavštini („Umjetna stolarija za pokućstvo i trgovina antikviteta / Zagreb / Duga ulica broj 13.“). Iz posjetnice i oglasa koje je odmah nakon završetka rata počeo objavljivati u slovenskim novinama, kao i iz prepiske s upravom Narodnog muzeja iz 1930. godine, zaključujem da je Žugec po zanimanju bio stolar, koji se isprva bavio raznim trgovačkim djelatnostima, a poslije je trgovao uglavnom namještajem i starim slikama.⁴⁵ Na aukciji je kupio više od dvadeset komada namještaja i tri portreta. Spomenuti valja četiri antikne škrinje, za koje je platio i do pet puta veću cijenu, te nekoliko ormara, uključujući tri za knjige iz Strahlove knjižnice. Žugec je poslije vjerojatno većinu namještaja i slika preprodao privatnim osobama, što otežava njihovu potragu. Slično tomu, bilo bi teško pratiti kupnje koje su na aukciji obavila četiri privatna kupca iz Savskog

Slika 11. Nepoznati slikar, Renata Leopoldina barunica von Engelshaus, rođena grofica von Lamberg, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, inv. oznaka MUO 14898

Slika 12. Valentin Metzinger, Sveti Josip s Djetetom Isusom, 1735., Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, inv. oznaka MUO 70

Banata: dvojica iz Zagreba s prezimenima Kac i Latal, te spomenuti Milutin Tićak iz Vukovara i Veličković iz Karlovca, koji su bili zainteresirani samo za namještaj.⁴⁶ Možda bismo imali više sreće s pronalaženjem četiriju slika koje je kupio zagrebački arhitekt šleskog podrijetla Leo Kalda (1880. – 1956.). Čini se da Kalda nije došao na aukciju; slike su kupili Ivan Zorman i Jakob Prešeren, koji su mu ih prodali prije kraja godine.⁴⁷ Možda je kupnja bila motivirana obiteljskom vezom s Ljubljanom – Kalda je bio šogor Jakoba Antloge, predsjednika ljubljanskoga okružnog suda, za kojega je planirao jednu od svoje tri „ljubljske“ vile.⁴⁸ Identitet inženjera Aleksandra Hanharta iz Zagreba, koji je također kupio četiri slike, manje je jasan, ali se on barem potrudio prisustvovati aukciji.⁴⁹ Zapisnik aukcije pokazuje da je Hanhart osim slika kupio i nekoliko komada namještaja te velik broj ukrasnih predmeta, uključujući četiri majolike i čak devet kutija za duhan, što vjerojatno upućuje na to da je skupljao takve predmete. Pretpostavku o njegovu kolekcionarskom odnosu podupire i visok iznos od tisuću dinara koliko je platio za dozu iz oko 1600. godine. Nažalost, nedostatak informacija o Hanhartu onemogućuje pronalaženje tragova slika i predmeta koje je kupio.

ZBIRKA CHORINSKY (GORNJA RADGONA)

Poznato je da je zbirka Roberta Deutscha Maceljskog sadržavala četiri portreta Habsburgovaca nepoznatog slikara koji su nekada bili dio namještaja dvorca Pukštajn i koji se sada nalaze u Muzeju za umjetnost i obrt te Strossmayerovoj galeriji starih majstora.⁵⁰ Nažalost, nisu sačuvani zapisnici o aukciji u Pukštajnu,

pa nemamo podataka o kupcima. No, u zbirci Roberta Deutscha Maceljskog nalazila se i slika *Krist blagoslivlja*, koja potječe iz dvorca Gornja Radgona i koja je sada u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu.⁵¹ Izvori kojima raspolažemo za aukciju u Gornjoj Radgoni nisu potpuni i ne dopuštaju širu analizu jer nisu pronađeni relevantni dokumenti koji bi pružili uvid u identitet kupaca. Međutim, na temelju kataloga i drugih izvora bilo je moguće npr. djelomično rekonstruirati Auerspergovu galeriju portreta iz dvorca Gornja Radgona.⁵²

Do 1920. godine, kada je France Stele prvi put pregledao portrete u zbirci Edite i Karla Chorinskog, slike su pretrpjele znatna oštećenja, dijelom zbog Prvoga svjetskog rata, ali uglavnom zato što su više godina visjele vani u tada još otvorenome arkadnom hodniku dvorca. Ponovno su restaurirane 1920. godine, a sredinom dvadesetih godina prošlog stoljeća grof Chorinsky morao ih je prodati na javnoj dražbi, zajedno s ostalim namještajem, zbog svoje financijske situacije. Rasprodaja se odvijala od 1929. do 1931. godine, kada su dvorac i zemljište konačno prodani, a neke su slike prodane prije. Rekonstrukcija rasporeda i identifikacija portreta omogućene su posebno Steleovim fotografijama (sl. 13), ali i na temelju prodajnog kataloga s detaljnim opisima slika. Za pet portreta informacije se mogu dopuniti katalogom Povijesnog muzeja Hrvatske iz 1982. godine.⁵³ U Muzeju se, naime, nalaze portreti članova obitelji Auersperg, koji sigurno potječu iz zbirke u Gornjoj Radgoni. Putovi kojima su pristigli u Muzej uglavnom nisu poznati, no nedavno su kolegice Ljerka Dulibić i Iva Pasini Tržec portrete Johanna Vajkarda, prvog kneza Auersperga,

Slika 13. Dvorac Gornja Radgona, pogled u sobu br. 62 s portretima iz zbirke grofa Karla Chorinskog, 1928. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

i njegova rođaka, grofa Johanna Andrea Auersperga, identificirale kao portrete iz vlasništva trgovca Eugena Kaufmanna iz Donje Dubrave u Međimurju 1941. godine.⁵⁴ Prije Drugoga svjetskog rata ta dva portreta i još tri slike bili su pohranjeni u trezoru Hrvatske zemaljske banke, ali nakon Kaufmannove deportacije – bio je židovskog podrijetla – nacionalizirani su i 1954. godine predani Hrvatskomu povijesnom muzeju. Fotografije portreta sačuvane su u Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu. Kolegice Pasini Tržec i Dulibić smatrale su da i slika *Uznesenje Blažene Djevice Marije* iz Strossmayerove galerije potječe iz Gornje Radgone. Sada to možemo potvrditi – u Steleovoj fotoarhivi nalazi se njezina fotografija (sl. 14). Stoga je vrlo vjerojatno da su i ostale slike oduzete Kaufmannu kupljene u dvorcu Gornja Radgona. Je li Eugen Kaufmann putovao u Gornju Radgonu 1929. godine i sam kupio te slike, ne može se sa sigurnošću reći jer – kao što je već naglašeno – nije pronađen zapisnik te važne aukcije.

Slika 14. Dvorac Gornja Radgona, slika Marijino uznesenje iz zbirke grofa Karla Chorinskog u vrijeme pripreme za dražbu, 1928. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

ZBIRKA SZAPÁRY (MURSKA SOBOTA)

Među javnim dražbama plemićkih imanja koje su se održale u Sloveniji između dva rata kao rezultat novonastale društveno-političke situacije prisilna dražba u dvorcu Murska Sobota treba se smatrati posebnim slučajem.⁵⁵ Prema dosadašnjim nalazima zbirka umjetnina koju je grof Ladislav Szapáry (1864. – 1939.) čuvao u dvorcu Murska Sobota do 1930. godine među najkvalitetnijima je u našoj zemlji (sl. 15 i 16). Krajem Prvoga svjetskog rata,

kada je Murska Sobota, zajedno s Prekomurjem, pripojena Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, dvorac Murska Sobota bio je u vlasništvu grofa Ladislava Szapáryja, predstavnika jedne od najuglednijih mađarskih plemićkih obitelji, bivšega dvorskog savjetnika i riječkoga guvernera u Austro-Ugarskoj Monarhiji, koji je bio mađarski veleposlanik u Londonu između 1922. i 1924. godine. Budući da je bio mađarski državljani, njegova imovina u Kraljevini SHS bila je sekvestrirana, a od početka dvadesetih godina prošlog stoljeća bio je i jako zadužen, pa je bio prisiljen prodati svoje posjede u Prekomurju i Mađarskoj. O prodaji u dvorcu Murska Sobota sačuvana je opsežna dokumentacija koja datira iz 1925. godine, kada je već jako zaduženi grof Szapáry založio cijeli inventar dvorca Hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj hipotekarnoj banci u Zagrebu za dva milijuna dinara.⁵⁶ Zagrebačka banka posudila je velik iznos grofu Szapáryju na rok od godinu dana, i iako nije vratio taj zajam, odgodila je ovrhu do 1930. godine kada su, osim banke i dvanaest privatnih osoba, povrat zajmova od Szapáryja zatražili i Prekmurska banka d. d. u Murskoj Soboti, Državna blagajna Kraljevine Jugoslavije, Štedno-kreditna zadruga u Dürnkrotu (njem. Spar- und Vorschussgenossenschaft Dürnkrot) i Okružni ured za osiguranje radnika u Ljubljani. Javna dražba u Murskoj Soboti stoga je bila dugo očekivana te je izazvala veliko zanimanje i znatiželjnih mještana i trgovaca umjetninama i kolekcionara koji su u takvoj prodaji vidjeli priliku za dobru pogodbu.

Narodni muzej u Ljubljani brzo se i učinkovito angažirao za kupnju u Murskoj Soboti. Dana 21. i 22. svibnja 1930. godine ravnatelj Muzeja i predsjednik Muzejskog

društva za Sloveniju Josip Mal (1884. – 1978.) pregledao je namještaj dvorca u Murskoj Soboti. Zatim je, po savjetu bano-vinskog konzervatora Francea Stelea, koji je snimio nekoliko fotografija interijera dvorca i umjetnina, odabrao pojedinačne komade i osigurao sredstva za kupnju.⁵⁷ Iako je od Kraljevske banske uprave Dravske banovine i Trgovinske, obrtničke i industrijske komore za kupnje u Murskoj Soboti primio ukupno 200 000 dinara, Josip Mal se, kao i svi ostali zainteresirani, jako trudio da za svoj novac dobije što više. Procjenitelj namještaja dvorca Szapáry bio je bivši ravnatelj Narodnog muzeja Josip Mantuani, ali njegova procjena izazvala je neke prigovore.⁵⁸ Prije aukcije Stanko Melihar, srednjoškolski profesor iz Murske Sobote, u pismu povjesničaru umjetnosti i profesoru Izidoru Cankaru (1886. – 1958.) nagovijestio je da Mantuani previsoko cijeni Szapáryjeva umjetnička djela te da Slovenci „sigurno nemaju razloga skupo plaćati mađarskom grofu za stvari koje su kupljene novcem domaćeg, tj. slovenskog, naroda“⁵⁹. Nakon što je prvi dio aukcije završio, Mantuani je zatražio ispravak cijena koje je sam odredio te smanjio vrijednost inventara za 450 000 dinara, što je bila gotovo četvrtina ukupne vrijednosti inventara dvorca grofa Szapáryja.

U međuvremenu je Josip Benko (1889. – 1945.), najvažniji prekomurski poduzetnik i gradonačelnik Murske Sobote, pokušao od vlade dobiti dopuštenje za provođenje prodaje „ispod ruke“. Želio je da se grofov inventar proda po početnim cijenama i to samo odabranim ponuđačima, među kojima bi, uz pojedinačne privatne osobe, bili i Narodni muzej i sveučilišna knjižnica, ali u prvom dijelu prodaje nije uspio.⁶⁰

Vijest o javnoj dražbi grofova imanja u Murskoj Soboti objavljena je u brojnim

Slika 15. Veliki salon u dvorcu Murska Sobota na fotografiji nastaloj nakon 1898. godine. Izvor: Budapest Főváros Levéltára; preuzeto s: Fortepan, <https://fortepan.hu/hu/photos/?advancedSearch=1&country=Szlov%C3%A9nija> (pristupljeno 31. listopada 2025.).

Slika 16. Damski salon u dvorcu Murska Sobota na fotografiji nastaloj nakon 1898. godine. Izvor: Budapest Főváros Levéltára; preuzeto s: Fortepan.

Slika 17. Talijanski slikar 17. stoljeća, Jezus ozdravi hromea. Izvor: Pomurski muzej Murska Sobota; fotografirao Bine Kovačič.

novinama (*Novine, Uradni list, Jutro, Slovenec, Novosti, Obzor, Morgenblatt, Tagespost, Magyar Hirlap, Est*) i zanimanje za nju bilo je izvanredno. Neposredno prije dražbe tiskan je relativno točan prodajni katalog pokretnog inventara u kojemu je po prostorima navedeno više od dvije tisuće jedinica s visokim cijenama koje je isprva odredio Josip Mantuani.⁶¹ Uz namještaj dvorca i vrijedna umjetnička

djela prodavala se i opsežna knjižnica, a posebnu su pozornost privukle vrijedne slike i drugi predmeti iz bivše Morosinijeve zbirke. Nedavno je otkriveno da ih je Ladislavov otac, grof Géza Szapáry (1828. – 1898.), nabavio u Veneciji 1894. godine.⁶² Grof József Szapáry (1754. – 1822.) oženio se 1799. godine groficom Johannom Gatterburg (1779. – 1812.), a njihov unuk grof Géza Szapáry, nakon smrti posljednje

predstavnice mletačke obitelji, grofice Loredane Morosini-Gatterburg (1806. – 1884.), koja je bila nećakinja Józsefove supruge, kupio je dio važne zbirke i knjižnice, koja u svojoj srži datira još iz vremena slavnog dužda Francesca Morosinija (1619. – 1694.). Ladislavov otac Géza potom je neke vrijedne slike i druge predmete dao prenijeti u ladanjski dvorac u Sorokpolányju i u palaču u Budimpešti (Budimpešta IV., Szép ulica 6), u kojoj je uredio tzv. salon Morosini, koji je kopija bivšeg salona u mletačkoj palači Morosini, a neka umjetnička djela prenesena su u Mursku Sobotu prije kraja stoljeća.⁶³ S obzirom na to da je velik dio Szapáryjeve zbirke u Budimpešti, uključujući i salon, uništen u požaru 1908. godine, a ostaci su preneseni u Mursku Sobotu ili prodani na umjetničkom tržištu, djela koja su preživjela do aukcije 1930. godine bila su iznimno važna. Primjerice, dvije slike iz zbirke Morosini, koje su Szapáryjevim kupnjama, prodajama i drugim čimbenicima stigle u Pomurski muzej u Murskoj Soboti i Narodnu galeriju u Ljubljani, dio su naslijeđene baštine venecijanske obitelji Grimani (sl. 17 i 18).⁶⁴

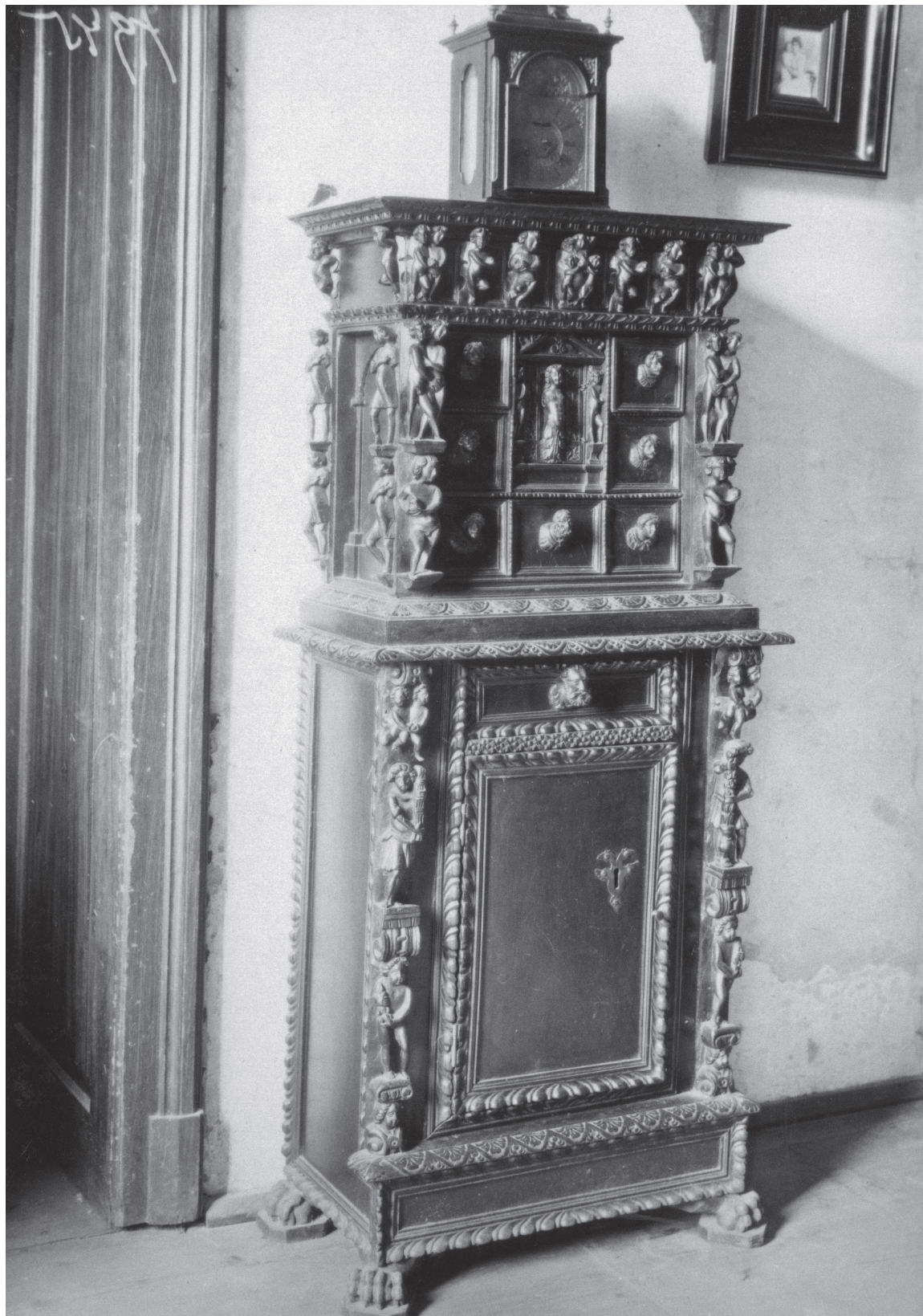
Istraživanje dražbe u Murskoj Soboti i sudbine Szapáryjeve zbirke omogućili su posebno zapisnici s dražbe koji su sačuvani u sudskim spisima povezanim s prodajom.⁶⁵ Dražba je započela 4. kolovoza 1930. godine, a zatim se nastavila u odvojenim fazama do lipnja 1934. kada su prodane i grofove nekretnine u Murskoj Soboti. Od domaćih javnih ustanova na aukciji je kupio samo Narodni muzej. Proučavanje građe o grofovima dugovima i prodaji u Murskoj Soboti omogućilo je analizu velikih kupnji koje je za Narodni muzej obavio ravnatelj Josip Mal.⁶⁶ Drugi muzej koji je izravno nabavio predmete

Slika 18. Alvise Benfatto (1554. – 1609.), pripisano, Ecce homo. Izvor: Narodna galerija, Ljubljana; fotografirao Bojan Salaj.

iz zbirke na aukciji u Murskoj Soboti današnji je zagrebački Muzej za umjetnost i obrt. Kupnje su za njega obavljene i u ime uprave Savske banovine, a neki komadi namještaja već su se mogli prepoznati u muzejskim zbirkama.⁶⁷

Prvih dana aukcije prisustvovali su i kupci iz inozemstva, koji su bili spremni platiti više unatoč ograničenjima izvoza. Među njima vrijedi istaknuti Gezu Kodella iz Austrije.⁶⁸ Nekoliko kupaca došlo je iz

Slika 19. Rezbareni ormarić koji je na dražbi u Murskoj Soboti kupio dr. Gmas iz Zagreba. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

Mađarske, a mnogi iz drugih dijelova Kraljevine Jugoslavije. Osim Banske uprave i Muzeja grada Zagreba, u Murskoj Soboti kupovali su i neki privatni pojedinci iz Zagreba. Kupac s prezimenom Mošinsky (Moschinsky), kojega se još nije moglo pouzdano identificirati, kupio je 27. rujna 1930. godine dvije slike svetaca iz kapele dvorca, dvije barokne stolice i raspelo.⁶⁹ Također neidentificirani dr. Gmas već je 4. kolovoza uz viseću svjetiljku i tri škrinje odabrao dva rezbarena ormarića.⁷⁰ Jedan od njih odabrao je France Stele za Narodni muzej u svibnju 1930. godine. Čini se da je dr. Gmas bio spreman ponuditi za njega puno više od početne cijene, dok je proračun Muzeja bio ograničen. Gmas je na kraju platio 13 000 dinara umjesto 5000, kolika je bila početna cijena, te odnio vitrinu, vjerojatno u Zagreb, a njezina trenutačna lokacija pohrane nije poznata (sl. 19). Među kupcima iz Zagreba susrećemo već spomenutog antikvara Mirka Žugeca, koji je u Murskoj Soboti potrošio znatno manje nego na dražbi Strahlove ostavštine u Staroj Loki samo nekoliko mjeseci prije.⁷¹ Na kraju, treba spomenuti još jednog od najvažnijih zagrebačkih kupaca, člana obitelji Kugli, vjerojatno Rudolfa Kuglija.⁷² Njegove su kupnje iznimno zanimljive i zaslužuju dublje razmatranje. Kupio je mnogo komada namještaja i drugih predmeta, neke grafike i šest slika, uključujući vrijednu sliku *Rebeka na fontani* iz velikog salona dvorca (sl. 20).⁷³ Osim jednog lusteru iz iste prostorije, kupio je i većinu namještaja iz Szapáryjeve knjižnice, koja se čuvala u tri sobe dvorca.⁷⁴ Kolega Janez Balažić prije nekoliko desetljeća u Zagrebu je pronašao neke od predmeta kod članova obitelji Kugli,⁷⁵ ali nisu poznati podatci o njihovoj kasnijoj sudbini.

Slika 20. Pogled u veliki salon sa slikom Rebeka na fontani, koju je na dražbi u Murskoj Soboti kupio gospodin Kugli iz Zagreba. Izvor: Ministarstvo kulture Republike Slovenije, INDOK centar; fotografirao France Stele.

ZAKLJUČAK

Arhivski i slikovni izvori o kojima smo raspravljali vrlo su bogata riznica informacija o prodanim umjetničkim djelima i predmetima. Djela koja se nalaze u javnim i privatnim zbirkama ili se pojavljuju na tržištu umjetnina često su lišena svojeg podrijetla, a time i identiteta. Kada pronađemo vezu između njih i zapisa u dotičnim dokumentima, otvaramo put dobivanju važnih informacija ne samo o njihovu podrijetlu već i o njihovu autorstvu ili kontekstu njihova nastanka. Zapisnici s aukcija i prodajni katalozi također su vrlo koristan arhivski izvor za druga istraživanja, na primjer za proučavanje kulture,

ukusa kolekcionara, tržišta umjetnina itd. Nadalje, informacijama o kupcima može se koristiti za identifikaciju pojedinačnih kolekcionara kao i trgovaca umjetninama o kojima inače ne bismo ništa znali. Takva dokumentacija, prodajni katalozi i eventualno zapisnici o procjenama i prodajama između dva rata mogu se pronaći u arhivima sudova, u povijesnim, lokalnim, muzejskim i galerijskim arhivima te u osobnim arhivima javnih bilježnika, procjenitelja i kupaca. Vjerujem da bi daljnja istraživanja u zagrebačkim muzejima i njihovim arhivima donijela još više otkrića slika i predmeta iz zbirki Strahl, Chorinsky i Szapáry, a ujedno bi dodatno osvijetlila prakse važnih kolekcionara u Zagrebu između dva rata, kao što su Robert Deutsch Maceljski, Milan Marić i Rudolf Kugli. Također bi bilo iznimno korisno pronaći informacije o drugim slikama i predmetima umjetničkog obrta koje je antikvar i muzejski povjerenik Stanko Senečić skupljao na slovenskom tlu i odnio u Zagreb. Konačno, napominjem da su zagrebački antikvari redovito prisustvovali aukcijama inventara dvoraca u Sloveniji između dva rata što podupire pretpostavku da se u Hrvatskoj čuva dio umjetničke baštine tadašnje Dravske banovine.

No, za daljnje istraživanje moramo se pomaknuti i u vrijeme nakon Drugoga svjetskog rata. Ideja da nacija ima pravo na vlastita kulturna dobra najučinkovitije je ostvarena konfiskacijama u poslijeratnoj Jugoslaviji. Poslijeratne konfiskacije iznimno su važne pri istraživanju podrijetla i sudbine imovine prodane tijekom međuratnog razdoblja jer je tako većina predmeta koji su prodani na međuratnim aukcijama privatnim kupcima na kraju dospjela u ruke nacionalnih – i ne samo kulturnih – ustanova, pa čak i pojedinaca.

Kupci koji su kupovali umjetnine i starine na međuratnim prodajnim aukcijama zapravo su bile osobe koje su u nacističkome i komunističkome režimu bile progonjene, bez obzira na njihovu nacionalnost. U pravilu su kupci bili bogati, obrazovani i često utjecajni. Istraživanje podrijetla može otkriti lanac prethodnih vlasnika i time identitet umjetničkih djela. Slučajevi predstavljeni u ovom članku pokazuju koliko je ključno raditi transnacionalno i prelaziti sada već nevidljive granice, omogućujući otkrivanje, usporedbu, unakrsno upućivanje i povezivanje podataka.⁷⁶

BILJEŠKE

¹ Renata Komić Marn, „Strahlova zbirka v Stari Loki in njena usoda po letu 1918“ (doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, 2016), 100–101.

² Renata Komić Marn i Tina Košak, „Zbirka Ladislava grofa Szapáryja v Gradu Murska Sobota: Izhodišča za nadaljnje raziskovanje“, *Umetnostna kronika* 58 (2018): 13–14.

³ O Karlu Strahlu i njegovoj zbirci u nastavku. O Ferdinandu III. Attems u zbirkama grofova Attems u Gradcu i Sloveniji vidi: Renata Komić Marn, „Zaplemba – prenos – distribucija: Slike grofa Attemsa iz gradu Slovenska Bistrica v slovenskih javnih zbirkah“, *Acta historiae artis Slovenica* 26, br. 2 (2021): 81–125; Renata Komić Marn, „The Transfer of Paintings from Palais Attems in Graz to Yugoslavia in the Light of Provenance Research“, u: *Collections in Early Modern Era*, ur. Eliška Zlatohlávková (Olomouc: Palacký University, 2024), 332–365.

⁴ Renata Komić Marn i Tina Košak, „New markets for old items: Selling aristocratic collections of art and antiquities in interwar Slovenia“, u: *Researching art markets: Past, present and tools for the future*, ur. Elisabetta Lazzaro, Nathalie Moureau i Adriana Turpin (London i New York: Routledge, 2021), 194–207.

⁵ Jože Prinčič, *Povojne nacionalizacije v Sloveniji 1945–1963* (Novo mesto: Dolenjska založba, 1994).

⁶ Tina Košak, „Slikarske zbirke v slovenskih gradovih: Pogled skozi ‚Stoletov objektiv‘“, u: *Iz zgodovine slovenskih gradov*, ur. Miha Preinfalk (Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2012), 583–598.

⁷ O zbirci, njezinim vlasnicima i prodaji 1930. godine vidi: Renata Komić Marn, „Po sledeh Strahlove zbirke“, *Zbornik za umetnostno zgodovino* 45 (2009): 185–216; Komić Marn, „Strahlova zbirka“, Renata Komić Marn, „Od zbiralca do poznavalca: Ob 200-letnici rojstva Edvarda viteza pl. Strahla (1817–1884)“, *Loški razgledi* 64 (2017): 103–123; Renata Komić Marn, „Saint Joseph and Baby Jesus by Valentin Metzinger and other paintings from the Strahl Collection in the Museum of Arts and Crafts in Zagreb“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 42 (2018): 141–152; Renata Komić Marn, „Obraz na porcelanu: Karl Strahl in starološka zbirka med letoma 1870 in 1918“, *Umetnostna kronika* 69 (2020): 6–21; Renata Komić Marn, „Zbirateljstvo in umetnostni trg v Ljubljani med obema vojnama na primeru razprodaje Strahlove zbirke“, *Kronika: Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 68, br. 1 (2020): 69–88.

⁸ Detaljnije o procjeni, izboru, kupnji i preuzimanju predmeta u kolovozu 1930. vidi: Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 129–139.

⁹ Zgodovinski arhiv Ljubljana (dalje: ZAL), SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Strahl.

¹⁰ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink.

¹¹ Šink je 16. travnja bio imenovan izvršiteljem dražbe, a 19. travnja objavio je održavanje javne dražbe pokretnina iz Strahlove ostavštine za 12. svibnja 1930. godine.

¹² ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Benković Šinku, 11. siječnja 1930., 3. i 5. svibnja 1930.

¹³ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Kuderna Šinku, 11. ožujka 1930.

¹⁴ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Primavesi Vestenecku, 1. svibnja 1930.; Primavesi Šinku, 6. svibnja 1930. Trgovac Primavesi poznat je po suradnji s nacističkim kolekcionarima umjetnina tijekom Drugoga svjetskog

rata; usp. npr.: Christie's, „Live Auction 2216 Impressionist/Modern Evening Sale“, lot 2, <http://www.christies.com/lotfinder/paintings/camille-pissarro-le-quai-malaquais-et-linstitut-5258536-details.aspx> (pristupljeno 31. listopada 2025.).

¹⁵ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Schwoerer Šinku, 10. svibnja 1930.

¹⁶ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Schoeppl Šinku, 7. svibnja 1930.; Mladić Šinku, 21. svibnja 1930.

¹⁷ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Tićak Šinku, 3. i 28. svibnja 1930.; Schneider Šinku, 2. lipnja 1930.; Souvan Šinku, 4. lipnja 1930.; Mantuani Šinku, 6. lipnja 1930. Vrlo vjerojatno je to bio dr. Stanko Švrljuga, tadašnji jugoslavenski ministar financija, koji je poslije na aukciji kupio najveću količinu namještaja.

¹⁸ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Kaiser Šinku, 9. svibnja 1930.; Felix Šinku, 16. svibnja 1930.

¹⁹ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, knjižnica Šinku, 5., 8. i 12. svibnja 1930.; Šlebinger Šinku, nedatirano; Škerlj Šinku, 4. i 27. svibnja 1930.

²⁰ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Hanhart Šinku, 5. i 8. svibnja 1930.; Rudež Šinku, 13. i 24. svibnja 1930.; Dobrila Šinku, 21. svibnja 1930.

²¹ Arhiv Republike Slovenije (dalje: ARS), AS 780, Graščina Stara Loka, 1521. – 1929., fasc. 28, oporuka (1928.). Usp. i France Stele, „Strahlova oporuka in naše ustanove“, *Zbornik za umetnostno zgodovino* 11 (1931): 72–73.

²² ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Strahl, št. 59, pag. 116v.

²³ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Strahl, št. 62, pag. 123.

²⁴ Isto, pag. 123–123v.

²⁵ Isto, pag. 123v.

²⁶ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Strahl, št. 161, pag. 309–352v.

²⁷ Za važne umjetničke aukcije od sredine 17. stoljeća nadalje i aukcije u Sloveniji vidi npr.: Michel Beurdeley, *Trois siècles de ventes publiques*

(Fribourg: Office du Livre, 1988); Hildegard Mannheims i Peter Oberem, *Versteigerung: Zur Kulturgeschichte der Dinge aus zweiter Hand: ein Forschungsbericht* (Münster, New York, München i Berlin: Waxmann, 2003); Ivan Pirnat, „Dražbe umetnin v Sloveniji“ (diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, 2004), 55–98.

²⁸ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Šink Fermevcu, 17. svibnja 1930.

²⁹ Isto.

³⁰ ZAL, SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29, Šink, Šink Mariji Zore, 13. srpnja 1930.; Ema Pleiweis Šinku, 21. kolovoza 1930.

³¹ O kupnji i prodaji tih slika vidi: Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 70–76, 117–118.

³² Isto, 152.

³³ Usp. Arhiv Narodne galerije, Fond D, Strahl, br. 6677/29, Slavonac Cankarju, 11. lipnja 1929.; Steele, „Strahlova oporoka“, 72.

³⁴ Usp. Janko Polec, „Spominu Edvarda in Karla Strahla“, *Zbornik za umetnostno zgodovino* 10 (1930): 110.

³⁵ ARS, AS 780, fasc. 20, Senečić Strahlu, 26. veljače 1929.; Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 329, 356.

³⁶ ARS, AS 780, fasc. 20, Senečić Strahlu, 20. travnja 1929.

³⁷ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 152.

³⁸ Usp. Steele, „Strahlova oporoka“, 72–73.

³⁹ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 425–426. Vidi i: Renata Komić Marn, „Po sledeh Strahlove zbirke“, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, <http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-1-2-2009/274-raziskave/17-renata-komi-po-sledeh-strahlove-zbirke> (pristupljeno 31. listopada 2025.).

⁴⁰ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 319.

⁴¹ Vidi: Komić Marn, „Saint Joseph and Baby Jesus“. Zahvaljujem svim zaposlenicima Odjela dokumentacije u Muzeju za umjetnost i obrt, a posebno voditeljici Dokumentacijske službe Antoniji Dejanović na ljubaznosti i dopuštenju da pregledam inventarnu knjigu Muzeja.

⁴² Stjepan Kožul, „Dijecezanski muzej u Zagrebu“, *Tkalčić* 2, br. 2 (1998): 222–223.

⁴³ Usp. Viktor Steska, „Slovenske umetnine v Zagrebškem 'Diecezanskom muzeju'“, *Zbornik za umetnostno zgodovino* 19 (1943): 54.

⁴⁴ Ljerka Dulibić, „Francesco Noletti zvan II Maltese (Valletta, oko 1611. – Rim, 1654.)“, 69. Mrtva priroda“, u: *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, katalog izložbe, ur. Radoslav Tomić i Danijela Marković (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2015), 277, https://gkd.hr/wp-content/uploads/2015/03/Barok_layout.pdf (pristupljeno 31. listopada 2025.).

⁴⁵ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 154.

⁴⁶ Njihova imena nisu poznata. Kac je kupio dva svijećnjaka, klecalo, stol i sat s njihalom, dok je Latal bio uglavnom zainteresiran za ukrasne predmete.

⁴⁷ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 331, 365, 393, 404. Usp. Polec, „Spominu Edvarda in Karla Strahla“, 135, 154, 164, 173.

⁴⁸ Usp. Darja Radović Mahečić, „Tri vile arhitekta Lava Kalde u Ljubljani“, *Acta historiae artis Slovenica* 12 (2007): 104.

⁴⁹ Komić Marn, „Strahlova zbirka“, 365, 369, 384, 404. Možda je Hanhart bio francuski državljani Alexandre Hanhart, koji je 1925. godine postao francuski konzularni agent u Mariboru.

⁵⁰ Iva Pasini Tržec i Ljerka Dulibić, „Transferi umjetnina i vlasništva umjetničkih zbirki u Zagrebu prije, tijekom i nakon Drugog svjetskog rata“, u: *Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967. Društvo, kultura, svakodnevnica. Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Desničini susreti 2018*, ur. Drago Roksandić (Zagreb: FF Press, 2019), 201.

⁵¹ Iva Pasini Tržec, „O sudbini pet privatnih zbirki zagrebačkih židovskih obitelji za vrijeme i nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske“, *Peristil* 64 (2021): 109.

⁵² Renata Komić Marn, „Ostanki veličastnosti: Portretne galerije Auerspergov na treh slovenskih gradovih“, predavanje na platformi Zoom u okviru serije predavanja *Umetnostna dediščina plemstva včeraj, danes, jutri*, Znanstvenoistraživački centar SAZU, Institut za povijest umjetnosti *France Stele*, 7. siječnja 2021. godine; Renata Komić Marn, „Rodbinske portretne galerije grofov Auersperg na gradovih Turjak, Gornja Radgona in Križ“, predavanje u okviru *Ciklusa jesenskih predavanja Slovenskog*

društva za povijest umjetnosti, Auditorij Narodne galerije, Ljubljana, 10. listopada 2023. godine.

⁵³ Marijana Schneider, *Portreti 16–18. stoljeća* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1982), br. 49–52, 289.

⁵⁴ Iva Pasini Tržec i Ljerka Dulibić, „O provenijenciji nekoliko slika pristiglih u Strossmayerovu galeriju odlukama državnih tijela FNRJ od 1948. do 1958. godine“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 41 (2017): 188–191.

⁵⁵ O zbirci, njezinim vlasnicima i prodaji 1930. godine vidi: Komić Marn i Košak, „Zbirka Ladislava grofa Szapáryja“, 13–19; Renata Komić Marn, „Če bo hotel muzej pridobiti kaj boljših stvari, bo moral za nakup tvegati večje vsote: Nakupi za Narodni muzej na dražbi Szapáryjeve zbirke v Murski Soboti“, *Acta historiae artis Slovenica* 24, br. 1 (2019): 83–110; Renata Komić Marn, „From Venice to Prekmurje. The Morosini-Grimani-Gatterburg legacy in the Counts of Szapáry Collection in Murska Sobota“, u: *La splendida Venezia di Francesco Morosini (1619–1694): Cerimoniali, arti, cultura*, ur. Matteo Casini, Simone Guerriero i Vincenzo Mancini (Venezia: Marsilio, 2022), 278–289; Renata Komić Marn, „Umetnine iz beneške palače v murskosobotskem gradu. Pomen novoodkritih arhivskih virov za raziskovanje umetnostnih zbirk rodbin Szapáry in Morosini-Grimani-Gatterburg“, *Umetnostna kronika* 75 (2022): 13–23; Renata Komić Marn, „Umetnostne zbirke grofov Szapáry v gradu Murska Sobota v luči raziskav proveniencije“, u: *Razkošje grofov Szapáry: Ob 70. obletnici Pomurskega muzeja Murska Sobota*, ur. Tamara Andrejek (Murska Sobota: Pomurski muzej, 2025), 8–29.

⁵⁶ Pokrajinski arhiv Maribor (dalje: PAM), SI-PAM/0640, Okrajno sodišče Murska Sobota 1871. – 1978., t. e. 429, 430, spis E 231/30.

⁵⁷ O pripremama za rasprodaju vidi: Komić Marn, „Če bo hotel muzej“, 86–90.

⁵⁸ O procjeni vidi: isto, 89, 103–104.

⁵⁹ Narodni muzej Slovenije, Arhiv za godinu 1930., br. 448.

⁶⁰ Vidi: Komić Marn, „Če bo hotel muzej“, 88–90, 92.

⁶¹ *Velika javna dražba premičnin v gradu Szapary v Murski Soboti* (Murska Sobota: Prekmurska tiskarna, 1930) (dalje: Prodajni katalog).

⁶² Komić Marn, „From Venice to Prekmurje“, 286.

⁶³ Komić Marn, „Če bo hotel muzej“, 103; Komić Marn, „From Venice to Prekmurje“, 282.

⁶⁴ Komić Marn, „From Venice to Prekmurje“, 286.

⁶⁵ PAM, SI-PAM/0640/007, Okrajno sodišče Murska Sobota 1871. – 1978., t. e. 430, E 231/30, „Zapisnik o javni dražbi premičnin“ (dalje: Dražbeni zapisnik).

⁶⁶ Vidi: Komić Marn, „Če bo hotel muzej“.

⁶⁷ Isto, 101.

⁶⁸ Komić Marn i Košak, „Zbirka Ladislava grofa Szapáryja“, 15.

⁶⁹ Prodajni katalog, br. 3, 1370, 1681; Dražbeni zapisnik, pag. 17.

⁷⁰ Prodajni katalog, br. 11, 40, 61, 1655, 1668; Dražbeni zapisnik, pag. 1–4.

⁷¹ Prodajni katalog, br. 34, 41, 941, 1008, 1196–1197, 1216–1217, 1478; Dražbeni zapisnik, pag. 2, 16–18, 26.

⁷² Za obitelj Kugli vidi: Olga Maruševski, „Kugli“, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VIII, ur. Trpimir Macan (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013), 306–307.

⁷³ Dražbeni zapisnik, pag. 8, 26, 33, 44–45. Za sliku vidi: Prodajni katalog, br. 465.

⁷⁴ Prodajni katalog, 35–36; Dražbeni zapisnik, pag. 44–45.

⁷⁵ Janez Balažic, *Umetnine iz Prekmurja: Od romanike do modernizma* (Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 2009), 14.

⁷⁶ Istraživanje za rad provedeno je u Institutu za povijest umjetnosti *France Stele* Znanstveno-istraživačkog centra SAZU u okviru istraživačkog programa *Umjetnost u Sloveniji na raskrižju kultura* (slov. *Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur*, P6-0061) i u okviru temeljnoga istraživačkog projekta *Nacionalizacija i muzealizacija umjetničkih zbirki u Sloveniji u svjetlu istraživanja provenijencije* (*Nacionalizacija in muzealizacija umetnostnih zbirk na Slovenskem v luči raziskav proveniencije*, J6-60106) koji iz državnog proračuna financira Javna agencija za znanstvena istraživanja i inovacije Republike Slovenije (slov. Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije, ARIS).

LITERATURA

Balažic, Janez. *Umetnine iz Prekmurja: Od romanike do modernizma*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 2009.

Beurdeley, Michel. *Trois siècles de ventes publiques*. Fribourg: Office du Livre, 1988.

Dulibić, Ljerka. „Francesco Noletti zvan Il Maltese (Valletta, oko 1611. – Rim, 1654.), 69. Mrtva priroda“. U: *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, katalog izložbe, ur. Radoslav Tomić i Danijela Marković, 277–278. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2015. https://gkd.hr/wp-content/uploads/2015/03/Barok_layout.pdf (pristupljeno 31. listopada 2025.).

Komić Marn, Renata. „Če bo hotel muzej pridobiti kaj boljših stvari, bo moral za nakup tvegati večje vsote: Nakupi za Narodni muzej na dražbi Szapáryjeve zbirke v Murski Soboti“. *Acta historiae artis Slovenica* 24, br. 1 (2019): 83–110.

Komić Marn, Renata. „From Venice to Prekmurje. The Morosini-Grimani-Gatterburg legacy in the Counts of Szapáry Collection in Murska Sobota“. U: *La splendida Venezia di Francesco Morosini (1619–1694): Cerimoniali, arti, cultura*, ur. Matteo Casini, Simone Guerriero i Vincenzo Mancini, 278–289. Venezia: Marsilio, 2022.

Komić Marn, Renata. „Obraz na porcelanu: Karl Strahl in starološka zbirka med letoma 1870 in 1918“. *Umetnostna kronika* 69 (2020): 6–21.

Komić Marn, Renata. „Od zbiralca do poznavalca: Ob 200-letnici rojstva Edvarda viteza pl. Strahla (1817–1884)“. *Loški razgledi* 64 (2017): 103–123.

Komić Marn, Renata. „Po sledih Strahlove zbirke“. Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo. <http://www.suzd.si/bilten/arhiv/bilten-suzd-1-2-2009/274-raziskave/17-renata-komipo-sledih-strahlove-zbirke> (pristupljeno 31. listopada 2025.).

Komić Marn, Renata. „Po sledih Strahlove zbirke“. *Zbornik za umetnostno zgodovino* 45 (2009): 185–216.

Komić Marn, Renata. „Saint Joseph and Baby Jesus by Valentin Metzinger and other paintings from the Strahl Collection in the Museum of Arts and Crafts in Zagreb“. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 42 (2018): 141–152.

Komić Marn, Renata. „Strahlova zbirka v Stari Loki in njena usoda po letu 1918“. Doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, 2016.

Komić Marn, Renata. „The Transfer of Paintings from Palais Attems in Graz to Yugoslavia in the Light of Provenance Research“. U: *Collections in Early Modern Era*, ur. Eliška Zlatohlávková, 332–365. Olomouc: Palacký University, 2024.

Komić Marn, Renata. „Umetnine iz beneške palače v murskosoboškem gradu. Pomen novoodkritih arhivskih virov za raziskovanje umetnostnih zbirk rodbin Szapáry in Morosini-Grimani-Gatterburg“. *Umetnostna kronika* 75 (2022): 13–23.

Komić Marn, Renata. „Umetnostne zbirke grofov Szapáry v gradu Murska Sobota v luči raziskav provenience“. U: *Razkošje grofov Szapáry: Ob 70. obletnici Pomurskega muzeja Murska Sobota*, ur. Tamara Andrejek, 8–29. Murska Sobota: Pomurski muzej, 2025.

Komić Marn, Renata. „Zaplemba – prenos – distribucija: Slike grofa Attemsa iz gradu Slovenska Bistrica v slovenskih javnih zbirkah“. *Acta historiae artis Slovenica* 26, br. 2 (2021): 81–125.

Komić Marn, Renata. „Zbirateljstvo in umetnostni trg v Ljubljani med obema vojnoma na primeru razprodaje Strahlove zbirke“. *Kronika: Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 68, br. 1 (2020): 69–88.

Komić Marn, Renata i Tina Košak. „New markets for old items: Selling aristocratic collections of art and antiquities in interwar Slovenia“. U: *Researching art markets: Past, present and tools for the future*, ur. Elisabetta Lazzaro, Nathalie Moureau i Adriana Turpin, 194–207. London i New York: Routledge, 2021.

Komić Marn, Renata i Tina Košak. „Zbirka Ladislava grofa Szapáryja v Gradu Murska Sobota: Izhodišča za nadaljnje raziskovanje“. *Umetnostna kronika* 58 (2018): 13–19.

Košak, Tina. „Slikarske zbirke v slovenskih gradovih: Pogled skozi „Steletov objektiv““. U: *Iz zgodovine slovenskih gradov*, ur. Miha Preinfalk, 583–598. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2012.

Kožul, Stjepan. „Dijecezenski muzej u Zagrebu“. *Tkalčić* 2, br. 2 (1998): 211–236.

Mannheims, Hildegard i Peter Oberem. *Versteigerung: Zur Kulturgeschichte der Dinge aus zweiter*

Hand: ein Forschungsbericht. Münster, New York, München i Berlin: Waxmann, 2003.

Maruševski, Olga. „Kugli“. U: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. VIII, ur. Trpimir Macan, 306–307. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.

Pasini Tržec, Iva. „O sudbini pet privatnih zbirki zagrebačkih židovskih obitelji za vrijeme i nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske“. *Peristil* 64 (2021): 97–113.

Pasini Tržec, Iva i Ljerka Dulibić. „O provenijenciji nekoliko slika pristiglih u Strossmayerovu galeriju odlukama državnih tijela FNRJ od 1948. do 1958. godine“. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 41 (2017): 185–197.

Pasini Tržec, Iva i Ljerka Dulibić. „Transferi umjetnina i vlasništva umjetničkih zbirki u Zagrebu prije, tijekom i nakon Drugog svjetskog rata“. U: *Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967. Društvo, kultura, svakodnevnica. Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Desničini susreti 2018*, ur. Drago Roksandić, 195–208. Zagreb: FF Press, 2019.

Pirnat, Ivan. „Dražbe umetnin v Sloveniji“. Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, 2004.

Polec, Janko. „Spominu Edvarda in Karla Strahla“. *Zbornik za umetnostno zgodovino* 10 (1930): 45–210.

Prinčič, Jože. *Povojne nacionalizacije v Sloveniji 1945–1963*. Novo mesto: Dolenjska založba, 1994.

Radović Mahečić, Darja. „Tri vile arhitekta Lava Kalde u Ljubljani“. *Acta historiae artis Slovenica* 12 (2007): 99–108.

Schneider, Marijana. *Portreti 16–18. stoljeća*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1982.

Stele, France. „Strahlova oporoka in naše ustanove“. *Zbornik za umetnostno zgodovino* 11 (1931): 68–74.

Steska, Viktor. „Slovenske umetnine v Zagrebškem 'Diecezanskem muzeju'“. *Zbornik za umetnostno zgodovino* 19 (1943): 51–54.

Velika javna dražba premičnin v gradu Szapary v Murski Soboti. Murska Sobota: Prekmurska tiskarna, 1930.

IZVORI

Arhiv Narodne galerije. Fond D, Strahl, br. 6677/29.

Arhiv Republike Slovenije (ARS). AS 780, Graščina Stara Loka, 1521. – 1929.

Narodni muzej Slovenije. Arhiv za godinu 1930.

Pokrajinski arhiv Maribor (PAM). SI-PAM/0640, Okrajno sodišče Murska Sobota 1871. –1978., t. e. 429, 430.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL). SI ZAL ŠKL 173, Sodišče v Škofji Loki, šk. 177, A314/29.

TRANSNATIONAL RESEARCH INTO THE HISTORY AND IDENTITY OF ART COLLECTIONS IN THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA: THE SALES OF THE STRAHL, CHORINSKY, AND SZAPÁRY COLLECTIONS

Between the two world wars, several public sales of private property took place in Slovenia, during which some significant private art collections were dispersed. For research into the provenance of cultural heritage objects held in public and private collections, it is important that extensive archival material has been preserved regarding these sales, which were conducted by auction. The most important source is the auction records, which contain information about the buyers of individual items, the final price, and the date of purchase. Together with the sale catalogues and other contemporary or older sources, they form an extensive database on the objects sold, and their study provides the starting point for researching their provenance. The article presents the sales of the Strahl, Chorinsky, and Szapáry collections, with particular attention given to buyers from the Sava Banovina.